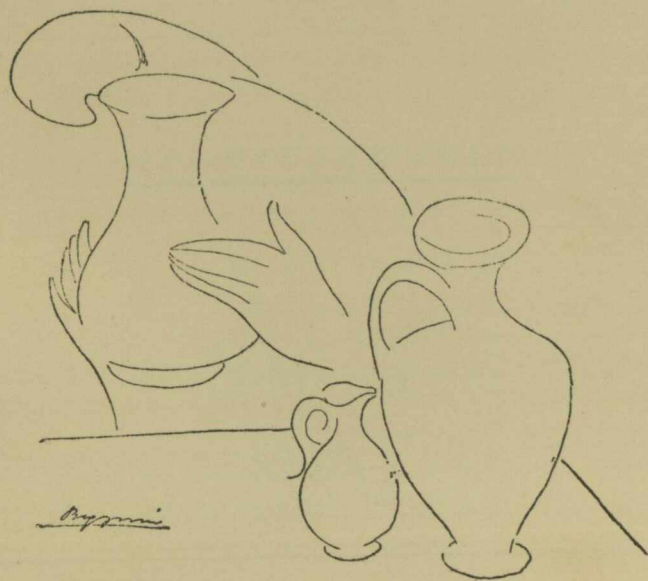

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ

Εκδοση Λογού και Τεχνης
του Βρεταννικου Συμβουλιου

προσπερος

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

T. S. ELIOT
Μ. ΑΣΠΙΩΤΗ
Π. Γ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ
VIRGINIA WOOLF
Ν. ΛΕΥΘΕΡΙΩΤΗΣ
Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
Μ. Ι. ΔΕΣΥΛΛΑΣ
MARJORIE BOWEN
ΛΙΑΝΑ Μ. ΔΕΣΥΛΛΑ

ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ

φυλλάδιο εβδομο

χρονος 1952

T. S. ELIOT

Δυο Χορικά

απο το «Φονο στη Μητρόπολη»

1.

Ε ΔΩ ἄς σταθοῦμε, σιμά στὴ Μητρόπολη. Ἐδῶ ἄς προσμέ-
νοῦμε.
Τάχα μᾶς φέρνει ὁ κίνδυνος; Τάχα νὰ εἶναι τὸ αἶσθημα
τῆς σιγουριᾶς,
ποῦ φέρνει τὰ βήματά μας
Πρὸς τὴ Μητρόπολη; Τί κίνδυνος μπορεῖ νὰ ὑπάρχει
Γιὰ μᾶς, τίς φτωχές, τίς φτωχές γυναῖκες τοῦ Κάντερμπουρ; ποιά
δοκιμασία
Ποῦ νὰ μὴν τὴν ἔχουμε ἤδη γνωρίσει; Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος
Γιὰ μᾶς, καὶ δὲν ὑπάρχει σιγουριά στὴ Μητρόπολη. Ἡ προαίσθηση
κάποιου γεγονότος
Ποῦ θέλοντας καὶ μὴ θὰ δοῦν τὰ μάτια μας, βιάζει τὰ βήματά μας
Πρὸς τὴ Μητρόπολη. Θέλοντας καὶ μὴ θὰ σταθοῦμε μάρτυρες.
Ἄπο τὴ στιγμή ποῦ ὁ χρυσὸς Ὀχτώβρης γλύστρησε στὸ σκοτεινὸ
Νοέμβρη
Καὶ τὰ μῆλα μαζεύτηκαν καὶ φυλάχτηκαν, καὶ ἡ γῆς γίνηκε τόσες
βαθύχρωμες καὶ κοφτερὲς αἰχμὲς τοῦ θανάτου
σὲ ρημοτόπια ἀπὸ νερὸ καὶ λάσπη,

Ὁ Νέος Χρόνος προσμένει, ἀνασαίνει, προσμένει, ψιθυρίζει
στο σκοτάδι.
Τὴν ὥρα ποῦ ὁ δουλευτὴς πετάει τὸ λασπωμένο πόδημά του
καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι του στὴ φωτιά,
Ὁ Νέος Χρόνος προσμένει, ἡ μοῖρα προσμένει τὸν ἐρχομό.
Ποιὸς ἀπλώσε τὸ χέρι του στὴ φωτιά κι' ἀναθυμήθηκε τοὺς Ἅγιους
τὴν Ἡμέρα τῶν Ψυχῶν;
Καὶ ἀναθυμήθηκε τοὺς μάρτυρες καὶ τοὺς ἁγίους ποῦ
προσμένουν; ποιὸς
Θ' ἀπλώσει τὸ χέρι του στὴ φωτιά, καὶ θ' ἀπαρνηθεῖ τὸν κύριό του;
ποιὸς θὰ πυρωθεῖ
Στὸ γωνολίθι, καὶ θ' ἀπαρνηθεῖ τὸν κύριό του;

Ἐφτά χρόνια καὶ πέρασε τὸ καλοκαίρι
Ἐφτά χρόνια ποῦ μᾶς ἀφήκε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος,
Αὐτὸς ποῦ πάντα πόνεσε γιὰ τὸ λαό του.
Ὅμως καλὸ δὲ θάταν νὰ γυρίσει.
Μιά ἐξουσιάζει ὁ Βασιλιάς, μιά οἱ βαρῶνοι
Ἔχουμε δοκιμάσει λογιῆς - λογιῆς πιέσεις,
Μὰ τίς περισσότερες φορές δὲ γνοιόστηκαν γιὰ μᾶς
Κ' εἶναι καλύτερο νὰ μᾶς ἀφήνουν μόνες.
Γυρεύουμε νὰ βάλουμε τάξη στὸ νοικοκυριό μας
Ὁ ἔμπορος δειλός, ἐπιφυλακτικός, γυρεύει νὰ ἐξασφαλίσει
μιά μικρὴ περιουσία,
Κι' ὁ δουλευτὴς σκύβει στὸ δικό του κομμάτι γῆς, ποῦχει τὸ χρῶμα
τοῦ πηλοῦ, τὸ χρῶμα του,
Προτιμώντας νὰ περάσει ἀπαρατήρητος.
Τώρα φοβᾶμαι τὴν ἀναταραχὴ τῶν γαλήνιων ἐποχῶν:
Ὁ χειμῶνας θάρθει κουβαλώντας τὸ θάνατο ἀπ' τὴ θάλασσα,
Ἡ βλαβερὴ ἀνοιξὴ θὰ βροντοχτυπήσει τίς πόρτες μας,
Ἡ ρίζα καὶ τὸ βλαστάρι θὰ φᾶνε τὰ μάτια καὶ τ' αὐτιά μας,
Τὸ ὀλέθριο καλοκαίρι θὰ κάψει τὰ κρεβάτια τῶν ποταμῶν μας,
Καὶ οἱ φτωχοὶ θὰ περιμένουν νάρθει ἕνας ἀκόμη ἀρρωστημένος
Ὁχτώβρης.
Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ καλοκαίρι θὰ φέρει παρηγοριὰ
Γιὰ τίς φωτιές τοῦ φθινόπωρου καὶ τίς ὀμίχλες τοῦ χειμῶνα;
Τί ἄλλο μᾶς μένει νὰ κάνουμε στὴ λαύρα τοῦ καλοκαιριοῦ
Παρά νὰ προσμένουμε σὲ ἄγονους ὀπωρόκηπους ἕναν ἀκόμη
Ὁχτώβρη;
Κάποιοι μαρασμὸς ὀλοένα μᾶς πλησιάζει. Προσμένουμε,
προσμένουμε,

Καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ μάρτυρες προσμένουν, γιὰ κείνους
ποῦ θὰ γενοῦν ἅγιοι καὶ μάρτυρες.
Ἡ μοῖρα προσμένει στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, δίνοντας μορφή σ' ὅ,τι
ἀκόμη εἶναι ἄμορφο:
Τᾶχα ἰδεῖ αὐτὰ σὲ μιὰν ἀχτίδα ἡλιοφῶς.
Ἡ μοῖρα καρτερεῖ στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, δὲν καρτερεῖ στὰ χέρια
τῶν πολιτικῶν
Ποῦ ἐνεργοῦν, ποιὸς καλὰ, ποιὸς κακὰ, σχεδιάζοντας καὶ
μαντεύοντας,
Μὲ τοὺς σκοποὺς των ποῦ ἀλλάζουν στὰ χέρια τους
σύμφωνα μὲ τὰ γυρίσματα τοῦ χρόνου.
Ἔλα, πρόσχαρε Δεκέμβρη, ποιὸς θὰ βρεθεῖ νὰ σὲ σεβαστεῖ,
ποιὸς νὰ σὲ προφυλάξει;
Τάχα ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου θὰ γεννηθεῖ καὶ πάλι στὴ στρώση
τῆς καταφρόνιας;
Σὲ μᾶς, τίς φτωχές, ἄλλο δὲν ἀπομένει
Παρά νὰ προσμένουμε καὶ νὰ στεκόμαστε μάρτυρες.

2.

Τὸ πουλί κελαδεῖ στὸ Νότο;
Μονάχα τὸ θαλασσοπούλι σκούζει, ποῦ τὸ σέρνει ἢ θύελλα
κατὰ τὴ στεριά.
Ποιὸ σημεῖο τῆς ἀνοιξῆς ἔχει ὁ χρόνος;
Μονάχα τὸ θάνατο τοῦ παλιοῦ: μῆτε σάλεμα, μῆτε βλαστάρι,
μῆτε πνοὴ καμιά.
Ἀρχίζουν οἱ μέρες νὰ μακραίνουν;
Πιὸ μεγάλη, πιὸ σκοτεινὴ ἢ μέρα, πιὸ μικρὴ, πιὸ κρύα
ἢ νύχτα.
Ἀσάλευτος ὁ ἀθέρας καὶ πνιχτικός: μὰ κάποιος ἀγέρι
προσμένει στὴν Ἀνατολή.
Τὸ λιμασμένο κοράκι κουρνιαάζει στὸν ἀγρὸ, προσεχτικό
καὶ στὸ δάσος
Ἡ κουκουβάγια λέει καὶ ματαλέει τὸν κούφιο σκοπὸ
τοῦ θανάτου.
Ποιὰ εἶναι τὰ σημεῖα γιὰ μιὰ πικρὴ ἀνοιξή;
Τ' ἀγέρι ποῦ προσμένει στὴν Ἀνατολή.
Ἀλήθεια στοῦ Κυρίου τῆ Γέννηση, στὰ Χριστούγεννα,
Δὲν ἔχουμε στὴ γῆς εἰρήνη καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἀνάμεσα
τὴν εὐδοκία;

Ἄβέβαιη πάντα εἶναι τοῦ κόσμου τούτου ἢ εἰρήνη, ἐκτός
 ἂν οἱ ἄνθρωποι τηρήσουν τὴν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ.
 Κι' ὁ πόλεμος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους μολύνει τὸν κόσμο τοῦτο,
 μὰ ὁ ἐν Κυρίῳ θάνατος τὸν ἀνανεώνει,
 Κι' ὁ κόσμος νὰ ἐξαγνίζεται πρέπει τὸ χειμῶνα, ἀλλοιῶς
 θᾶχουμε μόνο
 Μιὰν ἄγλυκη ἀνοιξη, ἕνα φρυμένο καλοκαίρι καὶ μιὰν ἀδειανὴ
 σοδειά.
 Ἄναμεις στὴ Γέννηση καὶ τὴ Λαμπρὴ τί ἔργα πρέπει νὰ γίνουν;
 Ὁ ἀλετράς θὰ βγεῖ τὸ Μάρτη καὶ θ' ἀναγύρει τὴν ἴδια γῆς
 Π' ἀνάγυρε πιὸ πρῶτα, θὰ πεῖ τὸ ἴδιο τραγοῦδι τὸ πουλί.
 Σὰ βγεῖ τὸ φύλλο στὸ δέντρο, σὰ σκάσει ὁ μάης καὶ ἡ κουφοξυλιά
 Πάνω ἀπὸ τὸ ρυάκι, κι' ὁ ἀγέρας εἶναι καθάριος καὶ ἰσχυρός,
 Κι' ἀκουστοῦν τραγοῦδια στὰ παράθυρα καὶ στὰ κατώφλια τῶν
 σπιτιῶν σκουντουφλᾶνε τὰ παιδιὰ,
 Ποιὸ ἔργο θὰ ἔχει γίνεῖ, ποιὰν ἀδικία
 Θὰ σκεπάσει τὸ τραγοῦδι τοῦ πουλιοῦ, θὰ σκεπάσει τὸ πράσινο
 δέντρο, ποιὰν ἀδικία
 Θὰ σκεπάσει τὸ νιοσκαμένο χῶμα; Καρτεροῦμε, κι' ὁ καιρὸς
 εἶναι λίγος
 Μὰ ἡ προσμονὴ εἶναι μακρυνή.

Μειάφραση Μ. ΑΣΠΙΩΤΗ.

Η «Γυναίκα τῆς Ζακυνθῶς»

καὶ

ἡ «Λυσσιασμένη Πείνα»

Ε ΔΩ κ' ἐνάμισυ χρόνο περίπου βγήκε ἀπὸ τὰ περίφημα τυ-
 πογραφεῖα τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ ἕνα τερά-
 στιο, σὰν Ἄγία Γραφή βικτωριανῆς ἐκδόσεως, καλοτυπω-
 μένο καὶ ἁμορφα δεμένο βιβλίον, τὰ «Σαράντα Πέντε Δωδε-
 κανησιακὰ Παραμῦθια», κριτικὴ ἔκδοση χειρογράφων τοῦ λησμο-
 νημένου, ἂν ὄχι ἄγνωστου, Κώου ἱστοριοδίφῃ καὶ λαογράφου Ἰά-
 κωβου Ζαρράφτη, φροντισμένη, ἀπὸ τὸν ἐξαιρετὸ παλαίμαχο ἑλ-
 ληνιστὴ καθηγητὴ κ. Ρ. Μ. Ντῶκινς, ποὺ χρημάτισε γιὰ πολλὰ
 χρόνια διευθυντὴς τῆς Βρεταννικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς στὴν
 Ἀθήνα πρὶν ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον. ⁽¹⁾ Τὸ ἑλληνικὸ
 κείμενον συνοδεύεται ἀπὸ ὠραία ἀγγλικὴ μετάφραση, ὅπου οἱ πα-
 ραιοήσεις τῶν ἑλληνικῶν ἰδιωτισμῶν εἶναι σπάνιες καὶ σχεδὸν
 ποτὲ σοβαρές.

Στὸ τριακοστὸ τρίτον παραμῦθον τῆς συλλογῆς, σ' αὐτὸ ποῦ
 ἐπιγράφεται «Μυρμιδονία καὶ Φαραωνία», ὑπάρχει ἡ ἐξῆς περι-
 γραφὴ τῆς «Λυσσιασμένης Πείνας» σὲ διάλεκτον τῆς Κῶ, μιὰ πε-
 ριγραφὴ σπαρταριστὴ κ' ἐφιαλτικὴ μαζί, ποὺ φέρνει στὸ νοῦ κά-
 ποιους πίνακες τοῦ Γκόγια, Δάντη καὶ Ἀποκάλυψη, τὸ Γύφτον τοῦ
 Βαλαωρίτη καὶ τὴ Γυναίκα τῆς Ζακυνθῶς τοῦ Σολωμοῦ:

«Ἐκεῖ ἄξαφνα βλέπει ἕνα πρᾶμα ἄπο μακρὰ καὶ κινεῖτο σιγὰ—
 σιγὰ, κ' ἤρκετο καταπάνω του. Σὲ λίον ἤρτε κοντὰ του, καὶ τί νὰ

(1) «Forty - five Stories from the Dodecanese», edited and trans-
 lated from the MSS. of Jacob Zarrafis by R. M. Dawkins, Cambridge
 University Press, σχῆμα τέταρτον, σελίδες 560. Περισσότερες λεπτομέ-
 ρειες γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ μπορεῖ νὰ βρεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος σὲ δύο ἄρθρα
 μου δημοσιευμένα, τὸ ἕνα στὸ τεύχος 1ης Ὀκτωβρίου, 1950, τῆς «Νέας
 Ἑστίας» μὲ τὸν τίτλον «Σαράντα Πέντε Δωδεκανησιακὰ Παραμῦθια», καὶ
 τὸ ἄλλο σὲ δύο συνέχειες στὴν ἀθηναϊκὴ ἑφημερίδα «Τὰ Νέα» τῆς 23ης
 καὶ 24ης Ὀκτωβρίου, 1950, μὲ τὸν τίτλον «Παραμῦθια τῆς Δωδεκανήσου».
 Ἐπίσης σὲ ἄρθρον τοῦ κ. Αἰμ. Χουρμουζίου στὴν «Καθημερινή» τῆς 9ης
 Φεβρουαρίου, 1951.

δεΐ; Μιά γριά καμπούρα σάν κατσούνι, πού τὰ καταλερωμένα μαλλιά της ἦσαν ἄνω - κάτω στήν κουκκουδιασμένη κεφάλην της, τὸ κούτελό της οὐλο ζαρωματιές ἔπο λειπιδουριές, τὰ φρύδια της μισομαδισμένα καὶ μέσ' στὰ κουκκουδοκάρπαθα χωσμένα, τὰ μάτια της βαθιά σὰ γούρνες μέσα, ἡ μύτη της φαωμένη — ὄξω κι ἀπομακρυσμένα ἔπο δῶ! — ἀπὸ τὴ φάουσα, τὰ μούτρα της σάν τὸ διαφοκέρι κατακίτρινα, τὰ χεῖλη της ἀσπρομελανιασμένα καὶ γεμάτα ἔπο γιαλαμά, τὰ δόντια της τὰ σκεπάρνια γκρεμασμένα, μαυρομουχλιασμένα καὶ κατασαπημένα με κουφάλες παντοῦ, τὸ κορμί της οὐλο πετσί καὶ κόκκαλο, καὶ τὰ παῖδια της ἐμετριοῦντο ἔπο τὴν ἀδυναμιά, κ' ἤφεγκαν ἀπὸ μέσα τὰ σωθικά της, τὰ ξεραδιασμένα κόκκαλα τῶ γόφων της ἐπετοῦσαν ὄξω σάν τσίτες, οἱ κλειδωσές της ἠπομάκρυναν ἀπὸ τὴν ἀδυναμιάν της τὴν πολλή, κ' οἱ κότσιδες τῶ γονάτων της ἠφαίνοντο ξεπεταμένοι σὰ μακκαράδες τῶν πηαδιῶν. Καὶ ἦτον οὐλή ἕνα δειλὸ τρομερό» (1)

Συγκρίνοντας τὴν περιγραφή αὐτὴ τῆς Λυσσιασμένης Πείνας, ὅπως τὴν κατέγραψε ἔδω καὶ μισὸν αἰῶνα σ' ἕνα χωριὸ τῆς Κῶ ὁ μακαρίτης Ζαρράφτης, μετὰ τὸ δεύτερο κεφάλαιο τῆς «Γυναίκα τῆς Ζάκυνθος» τοῦ Σολωμοῦ (ἔκδοση Λίνου Πολίτη, Ἰκαρος, 1944), ὀφείλουμε, νομίζω, νὰ ὁμολογήσουμε πῶς οἱ ἀντιστοιχίες εἶναι καταπληκτικές.

Πρῶτα - πρῶτα, ἡ γενικὴ ἀτμόσφαιρα — ἐντονης φρίκης καὶ ἀποτροπιασμοῦ — πού δημιουργοῦν τὰ δυὸ κομμάτια εἶναι σχετικὴ. Ἐπειτα διαπιστώνουμε καὶ τοῦτες τὶς ἐπὶ μέρους ἀναλογίες: Ὁ Σολωμὸς γράφει: «Καὶ μ' ὄλον ποῦτανε νιά, οἱ μηλιγγοὶ καὶ τὸ μέτωπο καὶ τὰ φρύδια καὶ ἡ κατεβασιά τῆς μύτης γεροντίστικα, πάντα γεροντίστικα...» Στὸ παραμῦθι τῆς Κῶ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἡ Λυσσιασμένη Πείνα ἔχει μορφή «γριάς καμπούρας σάν κατσούνι.» Ὁ Σολωμὸς, μιλῶντας γιὰ τὰ μαλλιά τῆς Γυναίκα τῆς Ζάκυνθος, λέει: «Καὶ τὰ μαλλιά, μαῦρα καὶ λιγδωμένα, ἔλεγες πῶς εἶναι φιδόπουλα ἐποῦ γέρονται ἀνάμεσό τους κομματια ἀπάνου στὸν κουριαχτό.» Στὸ παραμῦθι βρίσκουμε τὴν ἐξῆς περιγραφή τῶν μαλλιών τῆς Λυσσιασμένης Πείνας: «Τὰ καταλερωμένα μαλλιά της ἦσαν ἄνω - κάτω στήν κουκκουδιασμένην κεφάλην της.» Ὁ Σολωμὸς συνεχίζει: «Τὸ μάγουλό της ἐξερνοῦσε σάγριο, τὸ ὁποῖο (ἦταν) πότε ζωντανὸ καὶ πότε πονιδιασμένο καὶ μαραμένο.» Καὶ ἄλλοῦ: «Εἶχε τὸ μούτρο της τὴ μορφή τοῦ καλαποδίου.» Στὴν περιγραφή τῶν τῆς Λυσσιασμένης Πείνας συναντοῦμε τὶς φράσεις:

(1) Συγχρόνισα κάπως τὴν ὀρθογραφία τοῦ Ζαρράφτη, χωρὶς ὅμως ν' ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὴν προφορά, πού ὑποτίθεται πῶς εἶναι ἐκεῖνη τοῦ χωριοῦ Ἀσφεντιοῦ τῆς Κῶ.

«Μύτη φαωμένη ἀπὸ τὴ φάουσα... Χεῖλη ἀσπρομελανιασμένα καὶ γεμάτα ἀπὸ γιαλαμά... Μούτρα σὰ διαφοκέρι κίτρινα» Ὁ Σολωμὸς: «Καὶ ἔδειχνε τὰ κάτω δόντια τὰ μπροστινὰ μικρὰ καὶ σάπια, πού ἐμίγανε μετὰ τ' ἀπάνου ποῦτανε λευκότετα καὶ μακρῦα... Καὶ ἀναδεδυόντας τὸ ξεδοντιασμένο στόμα...» Καὶ τὸ παραμῦθι: «Τὰ δόντια της τὰ σκεπάρνια γκρεμασμένα, μαυρομουχλιασμένα καὶ κατασαπημένα μετὰ κουφάλες παντοῦ» Καὶ τέλος γιὰ τὸ κορμί καὶ τὰ κόκκαλα, ὁ Σολωμὸς: «Κορμί μικρὸ καὶ παρμένο... Οἱ ἄρμοι της ἐφαίνονταν ἐκλειδωτοί...», καὶ τὸ παραμῦθι: «Τὸ κορμί της οὐλο πετσί καὶ κόκκαλο. Καὶ τὰ παῖδια της ἐμετριοῦντο ἀπὸ τὴν ἀδυναμιά κ' ἤφεγκαν ἀπὸ μέσα τὰ σωθικά της. Τὰ ξεραδιασμένα κόκκαλα τῶ γόφων της ἐπετοῦσαν ὄξω σάν τσίτες. Οἱ κλειδωσές της ἠπομάκρυναν ἀπὸ τὴν ἀδυναμιάν της τὴν πολλή, κ' οἱ κότσιδες τῶ γονάτων της ἠφαίνοντο ξεπεταμένοι σάν μακκαράδες τῶν πηαδιῶν.»

Ἀντιπαραθέτοντας τὰ δυὸ κείμενα διαπιστώνουμε καὶ ἄλλες, ἐπισημειωτέστερες ὅμως, ἀναλογίες. Τέλος, ἀξίζει ἴσως νὰ σημειωθῆι πῶς ἐνῶ στήν περίπτωση τῆς Λυσσιασμένης Πείνας ἡ φριχτὴ αὐτὴ μορφή ἐμφανίζεται σὲ ὄνειρο, στήν περίπτωση τῆς «Γυναίκα τῆς Ζάκυνθος» μᾶς περιγράφεται σάν ὄπτασία. Κλίματα συγγενικά.

Ὁ καθηγητὴς Ντῶκινς μετὰ πληροφορεῖ πῶς δὲν ἔχει ὑπόψη τοῦ ζακυνθινῆ παραλλαγῆ τοῦ δωδεκανησιακοῦ παραμυθιοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐπεταί, βέβαια, ἀπ' αὐτὸ πῶς πρὶν ἀπὸ 145 ἢ 150 χρόνια, ὅταν ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς ἦταν ἀκόμα παιδί, δὲν κυκλοφοροῦσε κάποια παραλλαγὴ τοῦ ἴδιου παραμυθιοῦ στὴ Ζάκυνθο, ὅπου εἶναι ἄλλωστε ἐξακριβωμένο (Πέρδικα, II, σελ. 195, ἀρ. 14, καὶ Λαογραφία, X, σελ. 389) πῶς κυκλοφοροῦσε ἐκεῖ ὡς παραμῦθι ἡ ἱστορία τοῦ Μαυριανοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς του. πού, σὰ θέμα, εἶναι ταυτόσημο σχεδὸν μετὰ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ παραμυθιοῦ τῆς συλλογῆς Ζαρράφτη.

Διερωτᾶται, λοιπόν, κανένας ἂν ἡ φρικιαστικὴ περιγραφή τῆς Γυναίκα τῆς Ζάκυνθος, πού μᾶς ἄφησε ὁ Σολωμὸς, ἔχει τὶς ρίζες της (ἔστω καὶ σὰ μακρυνὴ ἀπῆχηση) στήν περιγραφή τῆς Λυσσιασμένης Πείνας, ὅπως τὴν ἄκουσε ἀπὸ κάποιον ἀνώνυμο παραμυθᾶ (ἢ παραμυθοῦ) λησμονημένο πιά γιὰ πάντα

Τὸ παραμῦθι, μετὰ τὴν περιγραφή τῆς Λυσσιασμένης Πείνας, ἐπιγράφεται ὅπως ἀνέφερα ἤδη, «Μυρμιδονιά καὶ Φαραωνιά», (τὸ Βασίλειο δηλαδὴ τῆς Μυρμιδονιάς, τῆς Θεσσαλίας — χώρας τῶν Μυρμιδόνων — νὰ ποθμε, καὶ τὸ Βασίλειο τῆς Φαραωνιάς, τῆς χώρας τῶν Φαραῶ), ὁ καθηγητὴς Ντῶκινς, ὅμως τὸ προσεπιγράφει προσφυέστερα «The Fairy's Revenge» «Ἡ Ἐκδίκη τῆς Νεραΐδας», καὶ στὰ βαθυστόχαστα κριτικὰ σημειώματα μετὰ τὰ ὁποῖα συνοδεύει τὸ ἑλληνικὸ κείμενο καὶ τὴν ἀγγλικὴ μετάφραση, ἀποδεικνύει πῶς τὸ δωδεκανησιακὸ αὐτὸ παραμῦθι ἔχει τὸ ἴδιο

ἀκριβῶς θέμα μὲ τὸν Ὑμνο στὴ Δῆμητρα τοῦ Καλλιμαχοῦ, θέμα ποῦ τὸ καταπιάνεται ἀργότερα καὶ ὁ Ὀβίδιος (Μεταμ. VIII, 738-878). Ἀνέτρεξα καὶ στὰ δυὸ αὐτὰ κείμενα καὶ διεπίστωσα κ' ἐγὼ πῶς ὁ μὲν Καλλιμαχος δὲ μπαίνει σὲ λεπτομέρειες — «αὐτίκα οἱ χαλεπὸν τε καὶ ἄγριον ἔμβαλε λιμὸν — αἴθωνα κρατερόν, μεγάλη δ' ἔστρεύετο νοῦσφ» —, δὲν περιγράφει δηλαδὴ τὸ Λιμό, ὁ δὲ Ὀβίδιος, ἀναλυτικώτερος στὴν περίπτωση αὐτὴ ἀπὸ τὸν ποιητὴ τῆς Κυρήνης, μάς δίνει μιὰ περιγραφή τῆς Πείνας, τοῦ Λιμοῦ, ποῦ παρουσιάζει μεγάλες ἀναλογίες μὲ τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ παραμυθιοῦ. Τὴν παραθέτω ἐδῶ σ' ἐλεύθερη μετάφραση:

« Ἀναζητῶντας τὴν Πείνα (Famen) τὴν ξάνοιξε σ' ἓνα χωράφι γεμάτο πέτρες, ὅπου μαδοῦσε μὲ νύχια καὶ μὲ δόντια τὴν ἀραιὴ βλάστηση. Τὰ μαλλιά τῆς ἔπεφτάν σὲ μπερδεμένες πλεξίδες. Τὰ μάτια τῆς ἦταν βαθιά σὰ σπήλια καὶ τὸ πρόσωπό τῆς πελιδνό. Τὰ χεῖλη τῆς χλωμά καὶ βρώμικα, ὁ λαιμὸς τῆς γεμάτος λεπιδοσκουριές, τὸ πετσί τῆς χοντρὸ καὶ στεγνὸ ἔτσι ποῦ ἔφεγγαν ἀπὸ μέσα τὰ σωθικά τῆς. Τὰ ξεραδιασμένα κόκκαλα τῶν γόφων τῆς πετοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀδεια τῆς ὀσφύ καὶ ἡ κοιλία τῆς δὲν ἦταν παρὰ τὸ μέρος τῆς κοιλιάς. Τὸ στήθος τῆς ἔμοιαζε σὰ νὰ κρέμεται καὶ μόλις νὰ βασιτέται ἀπὸ τὸ ραχοκόκκαλο. Ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τῆς οἱ κλειδωσές τῆς φάνταζαν μεγάλες. Τὰ γόνατά τῆς ἦταν φουσκωμένα καὶ οἱ ἀστράγαλοί τῆς πελώριοι».

Ἐχομε, λοιπόν, ἐδῶ ἄλλη μιὰ πιθανὴ πηγὴ τῆς ἀνατριχιαστικῆς εἰκόνας τοῦ δευτέρου κεφάλαιου τῆς σολωμικῆς σάτυρας, μιὰ πηγὴ πιθανώτερη ἴσως ἀπὸ τὴν πρώτη, ἀφοῦ ἡ περιγραφή τοῦ Ὀβίδιου συμφωνεῖ σ' ἓν' ἀκόμα σημεῖο μὲ τὸ Σολωμὸ — «Καὶ ἀπὸ κάτου ἐκρεμόντανε ἑυὸ βυζιά ὡσάν καπνοσακκοῦλες», ποῦ θυμίζει ἔντονα τὸ «pendere putares pectus et a spinae tantummodo crate teneri».

Ἄν ὁ Σολωμὸς εἶχε ἀκούσει τὸ παραμῦθι τῆς Μυρμιδονιάς καὶ Φαραωνιάς, ἢ ἂν εἶχε ὑπόψη τοῦ τὴν Ὀγδοῦ Μεταμόρφωση τοῦ Ὀβίδιου, δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ ξέρω. Δὲν ἀποκλείεται, βέβαια, οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο. Ἰδίως τὸ δεύτερο. Ἡ καταπληκτικὴ ὁμοιότητα ἀνάμεσα στὰ κείμενα ποῦ παραθέσαμε δὲ μπορεῖ, νομίζω, ν' ἀμφισβητηθεῖ.

Π. Γ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ.

V I R G I N I A W O O L F

Οἱ πνοές

«Ἐ λοιπόν, θὰ περιμένουμε νὰ τὸ φανερώσει τὸ μέλλον», εἶπε ὁ κ. Μπάνκς καθὼς ἔμπαινε ἀπὸ τὴ βεράντα.

«Σκοιτείνιασε τόσο, ποῦ σχεδὸν δὲ μπορεῖς τίποτα νὰ διακρίνεις», εἶπε ὁ Ἄντρον, ποῦ γύριζε ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά.

«Μόλις μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις τὴ θάλασσα ἀπὸ τὴ στεριά», εἶπε ἡ Προῦντενς.

«Θ' ἀφήσουμε αὐτὸ τὸ φῶς νὰ καίγεται;», εἶπε ἡ Λίλλυ καθὼς ἔβγαζαν τὰ πανωφόρια τους.

«Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο», εἶπε ἡ Προῦντενς, «ἂν ἔχουν μπεῖ ὄλοι».

«Ἄντρον», φώναξε γυρίζοντας, «σβῦσε τὸ φῶς στὸ χῶλ».

Μία - μία ἔσβυσαν ὅλες οἱ λάμπες. Μόνον ὁ κ. Κάρμαϊκλ, ποῦ ἔνοιωθε εὐχαρίστηση νὰ μένει λίγην ὥρα ξύπνιος διαβάζοντας Βιογίλιο, ἄφησε

τὸ κερὶ ἀναμένο κάπως πιὸ ἀργὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἔτσι, μὲ ὄλες τὶς λάμπες σβυστές, μὲ τὸ φεγγάρι πὸν μόλις εἶχε χαθεῖ, μὲ μιὰ λεπτὴ βροχὴ νὰ τυμπανίζει τὴ στέγη, ἄρχισε μιὰ νεροποντὴ ἀπὸ ἀπέραντο σκοτάδι. Τίποτε-τοῦλάχιστον ἔτσι φαινότανε - δὲ θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ, ἀπὸ τὸ πλήθωμα τοῦ σκοταδιοῦ πού, κρυφογλυσιτρώντας ἀπὸ τὶς κλειδαρότρυπες καὶ τὶς χαραμάδες, ἀπλωνόταν κλεφτὰ γύρω στὰ στόρια τῶν παραθυριῶν, ἔμπαινε στὶς κρεβατοκάμαρες, κατὰπινε ἐδῶ μιὰ κανάτα καὶ μιὰ λεκάνη, ἐκεῖ ἕνα ἀνθογνάμι μὲ κόκκινες καὶ κίτρινες ντάλιες, πιὸ πέρα τὶς αἰχμηρὲς γωνιὲς καὶ τὸν ἀσάλευτον ὄγκο ἑνὸς κομποῦ. Μὰ δὲν ἦταν μόνο τὰ ἐπιπλα πὸν ἐξαφανίζονταν μέσα στὸ σκοτάδι δὲν ἔμενε σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ἢ ἀπὸ τὶς σκέψεις, ἔτσι πὸν νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ «Τοῦτο εἶναι αὐτὸς» ἢ «Τοῦτο εἶναι κείνη». Κάπου-κάπου ἕνα χέρι ἀνέβαινε σὰ γιὰ ν' ἀδράξει κάτι ἢ ν' ἀποδιώξει κάτι, ἢ κάποιος βογγοῦσε ἢ κάποιος γελοῦσε δυνατὰ, σὰ ν' ἀντάλλαζε ἕνα χωρατὸ μὲ τὸ ἀνύπαρκτο.

Τίποτα δὲ σάλευε στὸ σαλόνι ἢ στὴν τραπεζαρία ἢ στὴ σκάλα. Μονάχα ἀπὸ τοὺς σκουριασμένους ἄρμους καὶ ἀπὸ τὸ φουσκωμένο θαλασσόβρεχτο σανίδωμα, κάποιες πνοές, ἀποχωρισμένες ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀνέμου (νά, λοιπόν, πὸν τὸ σπῖτι ἦτανε χάρβαλο) ξέγερναν κρυφὰ τὶς γωνιὲς καὶ σκόρπιζαν στὰ δωμάτια. Σχεδὸν τὶς φανταζότανε κανεὶς, καθὼς ἔμπαιναν στὴν τραπεζαρία, νὰ ρωτοῦν καὶ ν' ἀποροῦν, νὰ παιχιδίζουν μὲ τὸ χαλαρωμένο χαρτὶ τῆς ταπεισαρίας, νὰ τὸ ρωτοῦν, τάχα θὰ κρέμεται ἐκεῖ γιὰ καιρὸ ἀκόμα, πότε τάχα θὰ πέσει; Ὑστερα, ἀγγίζοντας ἀπαλὰ τοὺς τοίχους, προχώρησαν στοχαστικὰ ρωτώντας τὰ κόκκινα καὶ τὰ κίτρινα τριαντάφυλλα τοῦ χαρτιοῦ τῆς ταπεισαρίας ἂν τάχα θὰ μαραθοῦνε, καὶ γυρεύοντας (γλυκά, γιὰτὶ εἶχανε ὥρα στὴ διάθεσή τους) νὰ μάθουν κάποια πράγματα ἀπὸ τὰ σχισμένα γράμματα στὸ καλάθι τῶν ἀχρήστων, ἀπὸ τὰ λουλούδια, ἀπὸ τὰ βιβλία, πὸν ὄλα τώρα τοὺς ἦτανε προσιτά, καὶ ρωτώντας: Τάχα νὰ εἶναι σύμμαχοι; Τάχα ἐχθροί; Τάχα γιὰ πόσο ἀκόμη θ' ἀνθέξουν;

Ἔτσι, μὲ ὀδηγὸ κάποιο τυχαῖο φῶς ἀκάλυπτου

ἀστεριού ἢ περιπλανώμενου καραβιοῦ, ἢ κι' ἀκόμη τοῦ φάρου, μὲ τὸ ὠχρὸ πάτημά του στὴ σκάλα καὶ στὸ χαλί, οἱ μικρὲς πνοὲς ἀνέβηκαν ἀπάνω καὶ ψαχούλεψαν ἓνα γύρω στὶς πόρτες πὸν ἔφεροναν στὶς κρεβατοκάμαρες. Μὰ ἐδῶ, σίγουρα, θὰ ἔπρεπε νὰ σβύσουν. "Ὅ,τι ἄλλο νᾶναι μπορεῖ ν' ἀφανιστεῖ καὶ νὰ χαθεῖ, μὰ τοῦτο πὸν βρίσκεται ἐδῶ εἶναι σίγουρο. Ἐδῶ, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς σ' αὐτὰ τὰ φῶτα πὸν γλυστροῦν, σ' αὐτὲς τὶς ἀνήσυχες πνοὲς πὸν ἀνασαίνουν καὶ σκύβουν, ἀκόμη πάνω κι' ἀπὸ τὸ κρεβάτι, οὔτε ν' ἀγγίξετε μπορεῖτε, οὔτε νὰ καταστρέψετε." Ἐτσι, κουρασμένα, ἄϋλα, σὰ νᾶχαν δάχτυλα αἰθέρια καὶ τὴν ἀνάλαφρη ἐπιμονὴ τῶν φτερῶν, θὰ κοιτοῦσαν μιὰ μόνη φορὰ τὰ κλεισμένα ματόφυλλα καὶ τὰ χαλαρὰ σμιχτὰ δάχτυλα, θὰ δίπλωναν ἀποσταμένα τὶς ἐσθῆτες των καὶ θὰ χανόντανε. Κ' ἔτσι, ψηλαφητά, ξυστά, πῆγαν στὸ παράθυρο πάνω ἀπὸ τὴ σκάλα, στὰ δωμάτια τῆς ὑψηροσύνης, στὰ κιβώτια πὸν ἦταν στὴ σοφίτα. Ὑστερα, κατεβαίνοντας, ἔδωσαν μιὰ λευκὴν ἀπόχρωση στὰ μῆλα στὸ τραπέζι τῆς τραπεζαρίας, ψηλάφησαν τὰ πέταλα τῶν ρόδων, δοκίμασαν τὴ σταθερότητα

τῆς εἰκόνας στὸ καβαλέτο, ἀγγίξαν ἀνάλαφρα τὸ χαλί καὶ φύσηξαν λίγην ἄμμο στὸ πάτωμα. Τέλος, καθὼς ὑποχωροῦσαν, ἔσβυσαν ὅλες μαζί, ἔσμιξαν καὶ γίνηκαν ἓνα, ἀναστέναξαν ὅλες μαζί, ὅλες μαζί ξέσπασαν σ' ἓνα θρηνηλοῖ χωρὶς σκοπό. Κάποια θύρα στὸ μαγειριὸ ἀποκρίθηκε, ἀνοιξε διάπλατη, ἔκλεισε πάλι μὲ κρότο χωρὶς ν' ἀφήσει τίποτε νὰ περάσει.

Τότες ὁ κ. Κάρμαϊκλ, πὸν διάβαζε Βιογίλιο, ἔσβυσε τὸ κερί του. Ἦτανε περασμένα μεσάνυχτα.

Η πολιορκία της Κερκυρας του 1716

διηγημένη από τον ιερέα Δημητριο Μανათο

Κερκυραίο συμβολαιογραφο της εποχής εκείνης

Με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς ⁽¹⁾ η Τουρκία υποχρεώθηκε να παραχωρήσει στους Βενετούς ολόκληρη την Πελοπόννησο, τη Λευκάδα, την Αίγινα και άλλα νησιά στο Αίγαίο. Ο χαμός τόσων αξιολόγων έδαφών κατετάραξε και κατέθλιψε τον τουρκικό λαό. Γι' αυτό, μόλις ανέβηκε στο θρόνο ο Σουλτάνος 'Αχμέτ ο Γ', στα 1703, έλαβε σύντονα μέτρα για την αναδιοργάνωση του στρατού και του στόλου, γιατί έσκόπευε να ξαναπάρει από τους Χριστιανούς ηγέμονες τα έδάφη, που αναγκάστηκε να τους παραδώσει ο πατέρας του Μωάμεθ ο Δ'. Όταν έπληροφορήθηκαν οι Βενετοί τις μεγάλες αυτές παρασκευές του νέου Σουλτάνου, άνήσυχoi, έσπευσαν να λάβουν κι' αυτοί τα κατάλληλα μέτρα, για την ένισχυση των ανατολικών τους κτήσεων. Έστειλαν έφόδια και τρόφιμα στην Πελοπόννησο και στα νησιά, έπεσκεύασαν τα σημαντικώτερα όχυρά, έδυνάμωσαν τις φρουρές, κι' έκάλεσαν τους Έλληνες κατοίκους των μερών εκείνων να τους βοηθήσουν για την καλύτερη οργάνωση της άμυνας. Πρόθυμα οι Χριστιανοί έπρόσφεραν και πλοία και άνδρες και χρήματα, για να υπερασπίσουν τα έδάφη τους. Σάν τέλειωσε ο Σουλτάνος την πολεμική του παρασκευή, έκήρυξε τον πόλεμο κατά της Βενετίας, και το Μάιο του 1715 έστειλε το μεγάλο βεζύρη 'Αλή με 100.000 στρατό και το στόλαρχο Τζάνουμ Μεχμέτ Κότζια με δυνατό στόλο, για να καταλάβουν το Μωριά. Δεν άργησε πολύ η τρομερή αυτή πολεμική δύναμη να φέρει το ποθούμενο από τους Τούρκους αποτέλεσμα. Ένα κατόπι από τ'άλλο, τα δυνατά κάστρα του Μωριά, Ναύπλιο, Κόρινθος, Μονεμβασιά, Μεθώνη, έπεφταν στα χέρια των άπίστων, γιατί μικρές ήταν οι δυνάμεις που τα υπεράσπιζαν. Βλέποντας οι Βενετοί που έκιν-

(1) Το Κάρλοβιτς είναι μικρή πόλη της Γιουγκοσλαβίας στην Κροατία, άπάνω στη δεξιάν όχθη του Δούναβη. Έκει τις 26 Γεναριού 1699 ν. ή. υπογράφηκε η συνθήκη μεταξύ Αυστρίας, Ρωσίας, Πολωνίας και Βενετίας από το ένα μέρος και Τουρκίας από το άλλο.

δύνευε να διαλυθεί ολόκληρο το ανατολικό τους Κράτος, έστρεψαν όλη τους την προσοχή στα 'Ιόνια νησιά και προπαντός στην Κέρκυρα, που τα περήφανα κάστρα της ορθώνονταν μπροστά στο βάρβαρο κατακτητή σαν άσπίδα της Δύσεως. Έκλεισαν άμέσως συμμαχία με το Γερμανό Αυτοκράτορα Κάρολο τον VI, κι' έστειλαν για ένισχυση στα νησιά λίγες χιλιάδες 'Ιταλούς και Γερμανούς στρατιώτες, μαζί με τρόφιμα και άλλα πολεμικά έφόδια. Άρχηγό του στρατού της Άνατολής διώρισαν τον περίφημο Σάξονα στρατηγό Ματθία Σούλεμβουρυ, και άρχηγό του στόλου το Γενικό Προβλεπτή Άνδρέα Πιζάνη.

Σάν έφτασε ο Σούλεμβουρυ στην Κέρκυρα, εύρηκε μία κατάσταση έλεεινή. Τα φρούρια παραμελημένα, τα πολεμοφόδια λίγα, τη φρουρά μικρή (2500 χιλιάδες στρατιώτες και αξιωματικούς) και τους κατοίκους φοβισμένους. ⁽²⁾ Μά δραστήριος και έμπειρος καθώς ήταν, χωρίς να χάσει καιρό, έπρόβλεψε για όλα και οργάνωσε την άμυνα κα' τα τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Έπισκέυασε τα κάστρα, έφραξε τις εισόδους των, ύψωσε παραπήγματα, έδιόρθωσε τα πυροβόλα, έτοποθέτησε πυροβολικό στα έξωτερικά ύψώματα, κι' έμοίρασε τη φρουρά, ένισχυμένη κι' από έντοπίους, στα διάφορα στρατηγικά σημεία.

Ο Πιζάνης έπροστάτευε το νησί με το στόλο από τη θάλασσα. Τις 24 'Ιουνίου 1716 π. ή. έφάνηκε ο τουρκικός στόλος στο βόρειο στενό του νησιού, κατά τα μέρη του Βουθρωτού Άρχηγός του ήταν ο Καπιτάν Πασάς Τζάνουμ Κότζια και άρχηγός του στρατού ο Σερασκέρης Καρά Μουσταφάς Πασάς. Στις 27 'Ιουνίου π. ή. άρχισε η απόβαση του έχθρικού στρατού στους όρμους των Γουβιών και του 'Υψου, που απέ-

(2) Πόσο ήτανε φοβισμένοι οι κάτοικοι, το μαρτυρεί και μία έγκυκλιος του Μεγάλου Πρωτοπαπά Σπυρίδωνος Βούλγαρη, γραμμένη στις 17 'Ιουνίου 1716 π. ή. όταν θα έφθασε η είδηση, πως ο τουρκικός στόλος πλέει κατά της Κερκύρας. 'Ιδού αυτή όπως έχει: «'Ημεις Σπυρίδων Βούλγαρης έλέφ Θεού Μέγας Πρωτοπαπάς Πόλεως και Νήσου Κερκύρας. αψιτ' 'Ιουνίου ιζ'».

«'Ημέτεροι 'Ιερείς οι έφημέριοι πασών των έν τη πόλει προαστειούς και άστειοι εκκλησιών, προστάσσομέν σας ίνα μετά δακρύων και έκτενοϋς δεήσεως ποιήσητε διά τρεις όλοκλήρους έσπέρας διά την βοήθειαν του ήμετέρου των 'Ενετών στόλου ήγγικε γάρ ο διά θαλάσσης παρά των άπίστων άγαρηνών πόλεμος ο όποιος άν δέν προφθάσει η Θεία βοήθεια θέλει υπερισχύσει να καταπίη το άθεον των Άγαρηνών στόμα την έκλεκτήν του Χϋ μοίραν. Οθεν νουθετούμεν ύμάς ως ήμέτερα θρέμματα ίνα όπόταν η μονή του Θαυματουργού Σπυρίδωνος τους ίερούς βροντήσει κώδωνας άπαντες ποιήσαντες το αυτό έκτενη και ίκετήριον δέησιν και παράκλησιν ποιήσητε κοινή γάρ η ανάγκη και ο φόβος.

'Εδώθη έκ της ίεροπροέδρου ήμών Καγκελαρίας αψις' 'Ιουνίου ιζ' ε. π.

Σπυρίδων ο Κερκύρας Μέγας Πρωτοπαπάς».

(Δέσημ Μεγ. Πρωτοπαπ. 25 Δεσμής α' σελ. 26α).

χουν περίπου διόμιση λευγες από την πόλη, πρὸς τὰ βορειοδυτικά. Ἔτσι, σὲ λίγες μέρες, ὅλη ἡ περιοχή τῶν Γουβιῶν καὶ τοῦ Ὑψου ἔγινε ἓνα μεγάλο στρατόπεδο, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθεῖ 27 χιλιάδες πεζοὶ καὶ 3 χιλιάδες ἵππεις μὲ ἀπειρο πολεμικὸ ὕλικό. Ἐν τῷ μεταξύ, ὡς ποὺ νὰ βγεί ὁλος ὁ στρατὸς ἀπὸ τὰ καράβια καὶ νὰ γίνῃ δρόμος γιὰ τὰ κανόνια, ἰσχυρὲς τουρκικὲς προφυλακὲς ἐπροχώρησαν πρὸς τὰ μέρη τοῦ Ποταμοῦ, καὶ ἀπὸ κεῖ ἀπλώθηκαν στὰ διάφορα ὑψώματα καὶ ἄρχισαν νὰ προσβάλλουν τὰ ἐξωτερικὰ ὄχυρά. Στις 23 Ἰουλίου ἔ. π. οἱ Τοῦρκοι ὤρμησαν μὲ μεγάλες δυνάμεις καταπάνω στὰ ὑψώματα τα τοῦ Ἀβραμίου καὶ τοῦ Σωτήρα, κί' ἐκατάφεραν νὰ τὰ κυριεύσουν ὕστερα ἀπὸ σκληρὸν ἀγῶνα. Στις 5 Αὐγούστου ἔστειλε ὁ Σερασκέρης ἐπιστολὴ πρὸς τὸν προβλεπτή Λορεδάν κί' ἐζητοῦσε νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴ χώρα. Ἔλαβε ὁμως τὴν ἀπάντησιν «πὼς κάστρα σὰν ἐκεῖνα τῶν Κορφῶν δὲν παραδίνονται μὲ φοβέρες, μὰ πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ κυλισθοῦν στὸ αἷμα πρὶν νὰ τὰ παραδώσουν» Ἐπανελάβαν τότε οἱ Τοῦρκοι τὶς ἐφόδους, κί' ὀλοένα καὶ περισσότερο ἐζυγῶνανε στὰ Κάστρα. Μία ἔξοδος τῶν πολιορκημένων τὴ νύχτα τῆς 7 πρὸς τὴς 8 Αὐγούστου π. ἡ. ἀπέτυχε ἀπὸ κάποιον μοιραῖο λάθος. Τὰ χαράματα τῆς 8ης Αὐγούστου, μεγάλες ἐχθρικὲς δυνάμεις ἐπέσανε καταπάνω στὰ ἐξωτερικὰ ὄχυρά, καί, παρὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῶν ἀμυνομένων, κατάρθωσαν νὰ κυριεύσουν πολλὰς ὄχυρὲς θέσεις καὶ ν' ἀνεβῶν στὸ Σκάρπωνα, τὸν μεγάλο ἐξωτερικὸν προμαχῶνα τοῦ νέου Φρουρίου, ποὺ εἶναι ἀπέναντι ἀπὸ τὸ λόφο τοῦ Ἀβραμίου. Μὰ ἡ γενναία στάσις τοῦ Σούλεμβουργ, ποὺ ἔτρεξε ἐκεῖ ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν, ἀνάγκασε τὸν ἐχθρὸν νὰ ὑποχωρήσῃ μὲ μεγάλες ζημίες. Τὴν ἐπομένη, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἐτοιμάζονταν γιὰ νέα ἐφοδο, μία ἀνεπάντηχη καταιγίδα, μὲ ἀστραπόβροντα, κεραυνοὺς καὶ ἀνεμόβροχο, ἐπροξένησε ἀπερίγραπτη σύγχυσις στίς ἐχθρικὲς θέσεις. Ἀνήσυχος ὁ Σούλεμβουργ, ἐλάβαινε βιαστικὰ μέτρα, γιὰτὶ ἐπερίμενε τὴν τελικὴν ἐφοδο. Μὰ σὰν εἶδε νὰ περάσῃ ἡσυχῇ σχεδὸν ἡ 10 Αὐγούστου, ἔστειλε στίς ἔνδεκα τοῦ μηνὸς περιπόλους, γιὰ νὰ ἴδωσιν τί γίνεται στὸ τουρκικὸν στρατόπεδο. Κί' ὅταν γύρισαν οἱ ἀπεσταλμένοι, ἔφεραν τὴν χαρμόσυνην εἶδησι, πὼς οἱ Τοῦρκοι φεύγουν πανικόβλητοι πρὸς τὸν Ὑψο καὶ τὸ Κασσόπι. Στὸν πανικὸ αὐτὸ τοῦ ἐχθροῦ οὐδέτινε καὶ ἡ εἶδησι, πὼς ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἔπαθε πανωλεθρία στὸ Πετερβαρδάϊν τῆς Οὐγγαρίας τὶς 5 Αὐγούστου 1716 ν. ἡ. Ἀπερίγραπτη ἐστάθηκε ἡ χαρὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατηγοῦ καὶ ὄλων τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ γιὰ τὸ εὐτυχισμένο αὐτὸ τέλος τοῦ πολέμου. Καὶ ὅλοι μαζί, ἄρχοντες καὶ λαός, ἔτρεξαν στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, γιὰ νὰ δοξάσουν καὶ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν Ὑψιστο καὶ τὸν Ἁγιο, γιὰτὶ μόνον σὲ θαῦμα Θεοῦ μποροῦσαν νὰ ἀποδώσουν τὸ λυτρωμὸν τους καὶ τὴν συντριβὴν τοῦ ἀδάμα-

στου καὶ φοβεροῦ ἐκείνου ἐχθροῦ. (3) Ὁ στόλαρχος Πιζάνης, σὰν ἀνάθημα τοῦ στόλου, ἐχάρισε στὸν Ἁγιο μίαν ἀσημένια μεγάλη κανδήλα, καὶ ἄλλες δύο ἐπρόσφεραν ἡ Βενετικὴ σύγκλητος καὶ τὸ Κερκυραϊκὸ Συμβούλιο. Κί' ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Ἁγιο οἱ Κερκυραῖοι ἀποφάσισαν νὰ λιτανεύουν τὸ λείψανό του τὶς 11 τοῦ Αὐγούστου, ἐπέτειο τῆς διασώσεως τῆς νήσου ἀπὸ τὸν Τοῦρκικο ζυγόν. Ἡ λιτανεία αὐτὴ καθιερώθηκε μὲ διάταγμα τοῦ Γεν. Προνοητοῦ Πιζάνη ἀπὸ 19/30 Μαρτίου 1717. Δὲν παρέλειψε ὁμως ἡ Βενετικὴ Γερουσία νὰ τιμήσῃ ὅπως ἔπρεπε καὶ τὸν Στρατάρχη Σούλεμβουργ γιὰ τὴν ἡρωϊκὴν του ἀμυνα. Τοῦ χάρισε ἓνα ἀδάμαντοκόλλητο σπαθί, τοῦδωσε ἰσόβια σύνταξιν 5.000 δουκάτα τὸ χρόνο καὶ ἀνάθεσε στὸν Ἰταλὸ γλύπτη Κορραδίνην νὰ κατασκευάσῃ τὸν ἀνδριάντα του, αὐτὸν ποὺ βρίσκεται σήμερον μπροστὰ στὴν εἴσοδο τοῦ παλαιοῦ Κάστρου τῆς Κέρκυρας. Ἀντάμειψε δὲ πρεπόντως καὶ τοὺς ἄλλους Βενετοὺς ἀρχηγούς, καθὼς καὶ ὁλους τοὺς ἐντόπιους ἀγωνιστὰς

Γιὰ τὴν περίφημη αὐτὴν πολιορκία ἔχουνε γράψῃ διάφοροι ἱστορικοὶ, (4) δικοὶ μας καὶ ξένοι, ὑπάρχουνε δὲ καὶ κάποιες ἀνέκδοτες ἐκθέσεις στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ στὴ Μαρκεζιανὴ Βιβλιοθήκη.

(3) Τὴν χαρὰν ποὺ αἰσθάνθησαν οἱ Κερκυραῖοι γιὰ τὴν διάσωσίν τους ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου μαρτυρεῖ ἡ ἐξῆς ἐγκύκλιος τοῦ Πρωτοπαπᾶ Σπ. Βούλγαρη:

Ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλόστοργος καὶ φιλεὐσπλαγχνος πατήρ, μεταχειριζόμενος τὰς συνήθεις τοῦ εὐσπλαγγνίου, μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν, καὶ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ φοβεροῦ πολέμου τῶν πυροβόλων ἀρμάτων του ὡς ποτὲ τὸν Νῶε ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ὕδατων. Πρέπον εἶναι, ὡς ὁ δίκαιος ἐκεῖνος Νῶε, νὰ προσφέρωμεν θυσίαν εὐχαριστείας, θυσίαν λέγω, οὐχὶ ταύρων καὶ τράγων, ἀμὴ ἐκείνων ὁποῦ ἐπιθυμᾷ ὁ γλυκύτετός μας Ἰησοῦς, τὴν ἀνάμιμονα δηλαδὴ τελετὴν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, ἡ ὁποία θέλει γένει ἀπὸ τοὺς ἐφημέριους τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, χώρας καὶ μπόργων καὶ ἀστεων, τῇ ἐρχομένῃ Πέμπτῃ ἡγοῦν κατ' αὐτὴν τὴν τριακοστὴν τοῦ ἱσταμένου μηνός, εἰς εὐχαριστίαν τοῦ ἡμετέρου βασιλέως Χϋ, καὶ εἰς μνημόσυνον καὶ ἄνεσιν, ἐκείνων ὁποῦ διὰ τὴν ἡμετέραν πόλιν ἔχυσαν τὸ αἷμα τους εἰς τὸν φοβερὸν πόλεμον. Ὅθεν θέλουν σημαίνει ἡ καμπάναις εἰς τὴν λειτουργίαν πρῶτον διπλᾶ εἰς χαρὰν τῆς θαυματουργίας τοῦ Θεανθρώπου λόγου, καὶ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος Σπυρίδωνος, ἔπειτα νεκρά, εἰς εἶδησιν πάντων τοῦ μνημοσήνου τῶν θεμελιωτῶν Χριστιανῶν, διὰ νὰ παρακαλέσουν ὅλοι κοινῶς τὸν μόνον ἀθάνατον ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ψυχικῆς σωτηρίας. Οὕτω θέλετε ἐνεργήσῃ, κληρονομοῦντες τὴν ἡμετέραν εὐχὴν, καὶ εὐλογίαν ὡς ὑπήκοα θρέμματα τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς ἡμῶν ἀξίας.

Ἐδόθη ἐκ τῆς ἡμετέρας Ἱεροπροέδρου Καγκελλαρίας ἀφιστ' Αὐγούστου κη'

Σπυρίδων ὁ Κερκύρας Μέγας Πρωτοπαπᾶς.

(Δέσημ Μεγ. Πρωτοπαπάδες 25, Δεσμὸς α' φυλλ. 27.)

(4) Π. Χιώτου: Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Γ', ἐν Κερκύρα 1863, σελ. 368—399.— Λ. Βροκίνη: Περὶ τῶν ἐτησίως τελουμένων ἐν Κερκύρα

Αυτήν τὴν πολιορκία μᾶς διηγείται, στὸ βραχὺ χρονικὸ (5) ποῦ δημοσιεύεται παρακάτω, καὶ ὁ Πρωτοπαπᾶς Δημήτριος Μανᾶτος, ποῦ ἐχρημάτισε καὶ συμβολαιογράφος στὸ χωριὸ τῶν Μανατάδων (6) στὰ χρόνια 1688—1728.

Μὲ ἐπιγραμματικὴ συντομία καὶ μὲ ἀφέλεια ποῦ συγκινεῖ μᾶς ἀφηγείται ὁ Παπᾶ Μανᾶτος τὰ δραματικὰ γεγονότα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

Καὶ μολονότι ὅσα ἐξιστορεῖ εἶναι σχεδὸν ὅλα γνωστά, ἐθεώρησα σωστὸ νὰ τὸ δημοσιεύσω, γιατί εἶναι γραμμένο ἀπὸ ἄνθρωπο ποῦ τὰ ἐζήσε, «ἐγίναν στὸ πρόσωπό του» καθὼς λέει κι' ὁ ἴδιος, καὶ ἔχουνε τὴ βροσιὰ καὶ τὴ χάρη ποῦ διακρίνουν πάντοτε τὶς λαϊκὲς ἀφηγήσεις. Οἱ λίγες ξένες λέξεις ποῦ ἔχει ἢ γλῶσσα του, ὀφείλονται στὴν μακρό-

λιτανειῶν τοῦ Θ. Λειψάνου τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος καὶ τῆς ἐν ἔτει 1716 πολιορκίας τῆς Κερκύρας, ἔκδοσις τρίτη, ἐν Κερκύρα 1909, σελ. 64 ἐξ.— Ἄνδρ. Μ. Ἰδρωμένου: Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Κερκύρας, ἔκδοσις δευτέρα κατὰ τὰς διορθώσεις τοῦ συγγραφέως, ἐν Κερκύρα 1930, σελ. 88—94.— Circa l' assedio di Corfù eseguito nell' anno 1716 Lettera di Demetrio Stratico tenente Colonello et aiutante Generale del Signor Maresciallo Con. di Scolemburg indirizzata a Sua Eccellenza Pietro Gargani Senatore amplissimo e veneto istoriografo di 8 Ottobre 1728. Ἐδημοσιεύθηκε στὸ Κερκυραϊκὸ Περιοδικὸ Giornale di legislazione, giurisprudenza, letteratura, scienze e varietà di utili conoscenze, 1845, τομ. 2. Μετάφραση τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς μὲ ἱστορικὴν εἰσαγωγή, πολλὰς σημειώσεις καὶ ἕνα σχεδιογράφημα τῆς πολιορκίας, ποῦ τὸ πρωτότυπὸ του σώζεται εἰς τὸ Δημαρχεῖον τῆς Κερκύρας, ἐδημοσίευσεν ὁ Ν. Βράϊλας Βάρθης (Ἡ ἐν ἔτει 1716 ἐνδοξος πολιορκία τῆς Κερκύρας. Ἐν Κερκύρα 1908).—Girolamo Ferrari: Delle notizie storiche della lega tra l' imperatore Carlo VI e la repubblica di Venezia contra il gran Sultano Acmet III e de' loro fatti d'armi dell' anno 1714 sino alla pace di Passarovitz, Venezia, 1723.—W Miller: The Ionian Islands under Venetian Rule (The English Historical Review—April 1903).—P. Daru: Histoire de la République de Venise, τ. 8.—C. Botta: Storia d' Italia, τομ. 9.—Giacomo Diiedo: Storia della repubblica di Venezia dalla sua fondazione fino all' anno 1747.

(5) Τὸ μικρὸ αὐτὸ χρονικὸ βρῖσκεται στὸ Ἀρχιεπιτολὸν Κερκύρας, εἰς τὴ δέσημ Μ—26 τῶν πράξεων τοῦ Συμβολαιογράφου Πρωτοπαπᾶ Δ. Μανᾶτου. Ἡ δέσημ αὐτὴ περιέχει δύο βιβλία μὲ διαθήκας καὶ ἕνα τρίτο, ὅπου ὑπάρχει ἡ καταγραφή τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων τῶν οἰκονομειῶν Δανδόλου καὶ Βενιέρη. Ὁ κώδικας αὐτός, ποῦ διατηρεῖται καλὰ, εἶναι δεμένος μὲ δέρμα καὶ ἔχει 74 φύλλα χάρτου διαστ. 0,32Χ0,22. Ἡ καταγραφή φτάνει ὡς τὴν πρώτη σελίδα τοῦ φύλλου 59' στὴ δεύτερη σελίδα τοῦ 59 φύλλου καὶ στὸ φύλλο 60 ὑπάρχει τὸ χρονικὸ καὶ δύο ἄλλα ἐνθυμήματα. Τὰ ὑπόλοιπα φύλλα εἶναι ἄγραφα, καὶ μόνο στὴν ὕστερη σελίδα ὑπάρχει ἕνα συμβόλαιον.

(6) Οἱ Μανατάδες εἶναι ἕνα χωριουδάκι μὲ 150 κατοίκους, ποῦ βρῖσκεται στὴν ἐπαρχία τοῦ Γύρου, στὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ νησιοῦ. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν πόλιν 25 χιλιόμετρα καὶ ἀνήκει διοικητικῶς στὴν Κοινότητα Ἀγροῦ.

χρονη ξενικὴ κατοχή. Τὸ δημοσιεύω ὅπως εἶναι γραμμένο στὸ πρωτότυπο, χωρὶς νὰ διορθώσω τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη καὶ τὰ ἄλλα γλωσσικὰ πλημμελήματα· μόνο ἔγραψα μὲ κεφαλαῖα γράμματα τὰ ὀνόματα προσώπων, μηνῶν καὶ τόπων, γιὰ νὰ διευκολύνω τὸν ἀναγνώστη.

Ἐτη ἀπο τῆς ενσαρκου ηκονομίας του κῶ' ημόν Ἰῶσοῦ' Χθ. 1716 ἰνδικτιόνος ἐνάτη ἡμέρα ηκοστή τετάρτη του Ἰουνίου μηνός ὁ Ντζάνης Χδντζας με την ἀρματα του τούρκου εμπίκε Ἡό Κασόπη Ἡες 27 του αὐτοῦ ἦρθε ἡ ἀρματα του Φράγγου τῶ ἀπόγιομα. ἔκαμανε το τάκο εως την δῆσην του ἰλήου· ἐχῆθη πολή ἔμα ἀπο το ἕνα μερος καὶ ἀπο το ἄλο· ο τούρκος ἔκαμε δησηπαρκο Ἡό Πηργή ηγουν Ἡον Ἰαγιων Μάρκο. ἔκαμε πολὺ ἀφανησμό Ἡα χορία τῆς μεσης. σκλάβους θάνατο καὶ πρᾶμα εω Ἡον Ποταμό καὶ Μαντουκη ἀναφανησε ἐκλλυσιες ἐξω ἀπο το μέρος του Ἀλευχῆμου Ἡο Πηργή ἔκαμε παυγήθηνα καὶ εσταματισε ημερες ἰκανές· εος οπου ἔκαμε στράτα ἔως Ἡον Ποταμό· ευγαλε κάβαλαρια καὶ πεζουρα στη γῆς ο Ἡσημῆν μπασάς. ἀσηκόθη ἀπο το Πηργή καὶ ἔκαμε παυγήθηνα· Ἡου Νοτου το λουτρόβῆο· ἐπιτα 15 ἔκατζε Ἡου Πασκου καὶ ἦσιερο κονακη ἔκαμε Ἡο Μποταμο. ἐπαυγηναρισε ἀποξο ἀπο το Μποταμό εως Ἡη Ραχη του Μποζη ἀπο πανῶ ἀπο τα Κεραμιδοκαμινα κοντα ἦστο Μαντουκη ἔος Ἡους Μαμάλους Ἡτο Μαντουκι καὶ Σαροκο τα σπιτια γηοματα τούρκη ἦτον καὶ διαφορι Ντζινυδες· ἔβα 20 λε κανονηα Ἡου Μποζη τῆ Ραχη Ἡου Μυλονα τη ραχη οπου ἦνε ο κηπελυσός καὶ ἐπολεμα το Κάστρο το κενούργηω καὶ τα Μουραγηα· ἀρχῆνησε ο πόλεμος Ἡές 19 Ἰουλιου· ἔκαμε πολεμο εος Ἡες δέκα τοῦ Ἀυγούστου· ἐπῆρε την Ἀναφονήτρα καὶ τον Παντοκρατορα ἔβαλε κανονηα καὶ ἐπολεμα ἀπο 25 τον Παντοκρατωρα την Πορτα Ρεμουντα καὶ το Παλεό Κάστρο ο Τουρκος ἔβαριε τρίς καὶ ο Φρανγγος δεκα τρις ἐπεπταν η τουρκι ἀπανοτι οσαν τα προβατα Ἡη ζάνη ἐπροσκηνυσαν ἸΟρος Ἡῆρου καὶ η παντιερα του Σκριπερου προτα Ἡες ἐντεκα του Ἀυγουστου ἔκαμε ο μέγας Θεός πολυ 30 βροχή τοσον οπου ἐχασανε το νού τους καὶ ἀπο την μποπή τους ἐβαρούσανε μονον σκεπετιες. Ἡες 13 του Ἀυγούστου ἐφυγανε ημερα Σαβάτο· ἐμινανε τα παυγιονηα ἀρματα ἀλογα κοπαδια βουβαλυα ολα Ἡον κάμπο ἀλυ ἐπερασαν με τες γαλυοτες καὶ ἀλυ ἐδιαβηκαν το Πηργη εος Ἡη Κουλούρα μετα 35 ἀλογα τους ἀλυ ἀπερασαν καὶ ἀλους ἐσκότοσαν ολο το

πραμα το επιραν τα χορια επιτα ο Πρεντζηπες μας επιρε το δέκατω.

τῶρα να γράψω το θαύμα
του Αγίου
Σπυριδονος
του Θα
ματουργου

40

Ευγηκε λόγος απο διάφορους χριστιανούς απο την Στεργηά απο ιερής και κοσμικους οτι ελεγαν η τουρκη το ησερο μπουρδο ωπου ηθελαν να δουσου του Καστρου του Νέου και της Χόρας επιγαν να πανε ομπρος και εγυριζαν οπισο εστον-
45 τας οπου ήβλεπαν φός μεγα και έφενκε ολη η Χορα αλά και το νήσί καί ήβλεπαν πλυθος πολυ λαόν μικριτε και μεγαλυ και ομπρος επεριπάτι ένας καλόγερος μεμία πατεριτζα και ησα δεξια του μια γηνεκα με ενα βρέφος ζα χερια της και
50 μία τόντζα μεγαλυ και απο εκηνο το φος η τούρκη εσκοτιζουν ταν και έγυριζαν οπισο και ενας απο τον αλον εκωπτουταν σινατιτους ετζη μουτο ηταν διαφοροι γερομοναχη εδο ζο σπιτι μου οπου το ελεγαν η τουρκη ζη Στεργηα και το εγραψα δια τους μεταγενεστέρους. ο η δοξα και το κρά-
55 τος η ζους εῶνας αμην τες της Θεοτοκου και του ιεράρχου πρεσβύες Χρισέ ο Θεός ελεησον ημάς αμην μηνος Αυγού-στου ήζερι 1716—

εγραψα πρωτωπάπας Διμίτριως Μανάτως

Εδώ γράφο διατο Σπήρο Λαζάρι ο πιος ητον ζο μπολεμω
60 τής νήσου Κηρκηρας έκαμε πολυ ελεημοσήνη σε ολους του Χριστιανούς της παρουσις νήσου μας εγλυτοσε απο θάνατο και σκλαβηά έπιτα ο μακαρήτης ελαβε θανατο με σπαθή γζο Βυβαρι σε τοπον λεγομενον αγραπιδιες και απεθανε και ετάφυ ος Χριστηανός ορθοδοξος οπου ήτον οπιος έψάλ-
65 θηκε απο ευδομήντα Ιερείς και ανεπαύθη εν Κῶ—και ούτως εγραπτι ης ηδισην τον μετάγενεοστέρων

Ζους 1717 Ιουλυον και Αυγουζον η αρματα του Φράγγ-
γου μετου Τουρκου ζο μερος της Μάνης εκαμαν τεσερα κομπατιμέντα ητον καπιτάν δελε ναβες ενας οπου τον ονο-
70 μαζαν Βλαγγήνη εχηθη πολυ εμα απο το ένα μερος και απο το αλο—και ησον αυτον πόλεμο εσκοτοθη ο αυτος Βλανγ-
γινης

Ζους 1718 Ιουλυον και Αυγουστων ζόν ανοθεν τοπον
75 εγηνε παλυν μεγαλος πολεμος αναμεσον τους εσκοτοθηκαν διαφορα κουμαντα επιτα έγηνε και η αγάπη λενε χρόνους

ηκοσι τεσερους ητι 24—

Και τούτο αφυνο παραγγολή τον μεταγενεζέρον να μα-
καρίζετε το Σπυρο Λαζαρι—

80 Και εμένα τον αμαρτολό να μίμε αναγελάτε διατί ολα οπου εγραψα εγηναν ζο προσοπό μου και να έχετε παντα την ευλλάβηά σας ζον Κυριον ημον Ίυσοῦ Χριστόν και ησην Παναχραντον Αυτου Μητερα και ειζον Α΄γιον Ιερῶνχην και θαυματουργον Σπυριδονα και τες πρεσβήες αυτων ο ει δόξα και το Κράτος ηζους εῶνας αμην—

85 Τέλος και τω Θεῶ δῶξα—
Πρότωπάπας Διμίτριως Μανάτως εγραψα—

N. ΛΕΥΘΕΡΙΩΤΗΣ.

Σ η μ ε ι ω σ ε ι ς σ τ ο Χ ρ ο ν ι κ ο

2 *Ολες οι ήμερομηνίες έδῶ είναι με το παλαιό ήμερολόγιο.

3 Αρμάτα=Armata=πολεμικός στόλος, ή αρμάδα.

4 Το Κασσόπι είναι παραθαλάσσιο χωριό στο βόρειο στενό της Κερ-
κύρας, απέναντι στην Ήπειρωτικήν ακτή. Έχει 400 κατοίκους και
άπέχει από την πόλη περί τά 30 χιλιόμετρα. Υπήρχε εκεί στα πα-
λιά χρόνια ναός του Κασσίου Διός, και λένε, πως στο Βωμό του
έπαίξε λύρα ο Νέρωνας, όταν κατέβηκε στην Ελλάδα. Στη θέση
του είναι σήμερα ή εκκλησία της Θεοτόκου Κασσωπίτρας. Την Κασ-
σιώπη έπροστάτευε ισχυρό κάστρο, που το κατέστρεψαν οι Βενετοί
τό 1386 και σώζεται ακόμη έρειπωμένο.

4 *Αρμάτα του φράγγου = ο Βενετικός στόλος.

5 Τάκο = attacco = Έφοδος, επίθεσις. Πρόκειται για τη ναυμαχία
που έγινε στο βόρειο πορθμό της Κερκύρας το απόγιομα της 27
Ίουνίου π. ή. όταν ο Βενετικός στόλος, υπό τον Άνδρ. Κορνάρου,
άηφώντας τον έχθρικό στόλο που βρισκότουں στο στενό, έπρο-
χώρησε για να περάσει και να μπει στο λιμένα. Η ναυμαχία έλη-
ξε με νίκη των Βενετών, γιατί κατάφεραν να κυριαρχήσουν στο στε-
νό, που το διάβαιναν πλέον ελεύθερα τά πλοία τους κι έφερναν
βοήθεια στους πολιορκημένους.

7 δησμπαρκο = disbarco = απόβαση.

7 Πηργή = Πυργί — Μικρός παραθαλάσσιος συνοικισμός στον όρμο
του Ύψου, κάτω από το βουνό του Παντοκράτορα.

7—8 *Άγιος Μάρκος είναι μικρό χωριό του άλλοτε Δήμου Άηπλιωτών.
Από τον Ύψο δέν απέχει παρά 25 λεπτά και από την πόλη 15 χι-
λιόμετρα.

8 Μέση είναι μία από τις έπαρχίες της Κερκύρας. Τόν καιρό της Βε-
νετιῶς, ή Κέρκυρα ήταν χωρισμένη σε 4 μέρη ή βαϊλάτα: *Όρος,
Μέση, Γύρου και Λευκίμμη, *Όρος λέγεται το βόρειο και όρεινό τμή-

- μα του νησιού. Μέση λέγεται το κεντρικό τμήμα, από τον Ποταμό έως τον Άγ. Ματθαίο. Γύρου είναι το βορειοδυτικό τμήμα, από Καρουσάδες και Σιδάρι μέχρι την Παληοκαστρίτσα. Και Λευκίμμη, είναι το νότιο μέρος, από την περιφέρεια του Άγ. Ματθαίου και της Στρογγυλής μέχρι κάτω στον Κάβομπιάγκο και τη Λευκίμμη.
- 9 Ποταμός ονομάζεται μικρή κόμη προς δυσμάς της πόλεως, σε απόσταση 4 χιλιομ. Άλλοτε ήταν πρωτεύουσα του Δήμου Ποταμογειτόνων σήμερα υπάγεται διοικητικώς στο Δήμο Κερκυραίων. Έλαβε το όνομά της από το μικρό ποτάμι, που διαβαίνει από σιμά της και χύνεται στο λιμάνι. Έχει 3000 περίπου κατοίκους.
- 9 Μαντουκι. Είναι προάστειο στο βορειοδυτικό μέρος του λιμανιού, ένα τέταρτο της ώρας έξω από την πόλη. Έχει περί τις 5000 κατοίκους, ως επί το πλείστον ναυτικούς και ψαράδες. Υπάρχουν σ' αυτό διάφορα έργαστάσια και παλαιές εκκλησίες. Ο τελευταίος πόλεμος του προξένησε ζημιές. Σιμά του βρίσκεται η μονή της Υ. Θ. Πλατυτέρας, που έχει ωραίες εικόνες και τους τάφους του Ιστορικού Α. Μουστούδη και του Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια.
- 10 Άλευρήμου = Λευκίμμη. Είναι το νότιο διαμέρισμα του νησιού, που καταλήγει στ' άκρωτήρια Λευκίμμη και Άσπρόκαβο. Το 1716 οι Τούρκοι δέν έφτασαν εκεί και γι' αυτό ο Παπᾶ Μανᾶτος λέει: «έξω από το μέρος του Άλευρήμου». Οι χωρικοί το ονομάζουν Άλευκι.
- 11 Παυγητόνη = Σκηνές, radiglione,
- 14 Στοῦ Νότου το Λουτροβειό. Είναι ὕψωμα στην περιοχή τῶν Γουβιδῶν.
- 15 Στοῦ Πάσκου. Κτήματα οικογενείας Πάσκου ὑπῆρχαν στην περιοχή τοῦ Κοντόκαλη.
- 15 Κονάκη = Κονάκι. Λέξη τούρκικη που σημαίνει κατάλυμα. Έδῶ σημαίνει κατάλυσιμός.
Ἐπαυγητόνη = Ἐκατασκηνῶσε.
- 16 Ράχη τοῦ Μπόζη. Είναι το ὕψωμα τοῦ Κεφαλομάνδουκου. Τά Κεραμυδοκάμια σώζονται ἀκόμη.
- 16-17 Μάμαλος. Οἱ Μάμαλοι εἶναι λόφος δυτικά της πόλεως, ἀπ' ὅπου ἀπέχει περί τὰ 10 λεπτά. Το οἰκογενειακό ἐπίθετο Μάμαλος ὑπάρχει καί σήμερα σέ διάφορα χωριά.
- 18 Σαρρόκο = San Rocco = Ἅγιος Χαράλαμπος. Προάστειο που συνορεύει με το δυτικό τμήμα της πόλεως. Έχει 3000 κατοίκους. Ένα μεγάλο μέρος του κατεδάφισαν ἄλλοτε οἱ Βενετοὶ γιὰ νὰ ὀχυρώσουν τὴν πόλη. Τότε κατεδαφίστηκε καί ἡ ἐκκλησιά που ἔδωσε τὸνομά της στο προάστειο.
- 19 Ντζίνυδες. Δέν μπόρεσα νὰ ἐξακριβῶσω τί ἦταν οἱ Ντζίνυδες.
- 20-21 Στοῦ Μυλονᾶ τὴ Ράχη ὅπου ἦνε ὁ Κιπελιός. Πιθανῶς νὰ πρόκειται γιὰ τὸ λόφο τῆς Κολλίνας ἢ γιὰ τὸ λόφο τοῦ Ἀβραμίου. Κιπελιός εἶναι εἶδος ζιζανίου που συγγενεὺι με τὸ Κίπερι. Ὁ σοφὸς γεωπόνος μας κ. Σορδίνας μοῦ εἶπε πὼς τὸ ζιζάνιο αὐτὸ ὑπάρχει ἄφθονο σέ κάποια πλαγιά τῶν Καλαφατιῶνων, ὅπου ὑπάρχει καί τοπανυμία Κιπελιός.
- 22 Μουράγια. Τὰ τείχη που κλειούσανε γύρω-γύρω τὴν πόλη. Σήμερα ἔχουσε κατεδαφισθῆ. Ἐμεινε μόνο ἡ ὀνομασία στο μέρος της πόλεως που βλέπει πρὸς τὸ λιμάνι.
- 23-24 Ἄναφονητρα. Μία ἐκκλησία ὀνομαζόμενη Ἄναφονήτρα ὑπῆρχε ἄλλοτε στή Γαρίτσα. Τὸ 1577 ἐνώθηκε με τὴ μονή της Παλαιοπόλεως.

- Ἄγνωστο που ἀκριβῶς ὑπῆρχε.
- 25 Παντοκράτορα. Είναι ὁ λόφος τοῦ Σωτήρος, ὅπου σήμερα ὑπάρχει τὸ Σωφρονιστήριο.
- 25 Πόρτα Ρεμουνα = Πύλη Ραϊμόνδου. Ἦταν ἡ Πύλη που ἔβγαίνε πρὸς τὴ Γαρίτσα. Ἡ θέση της ἦταν ἐκεῖ που εἶναι τώρα τὸ κηπάριο με τὸ ἀγαλμα τοῦ Κυβερνήτη.
- 28 Παντιέρα = Bandiera. Διοικητικὸ διαμέρισμα ἐπὶ Βενετίας. Κάτι ἀνάλογο με τὴ σημερινὴ κοινότητα.
- 28 Τὸ Σκριπερό εἶναι Κεφαλοχώρι της ἐπαρχίας Ὀρους. Βρίσκεται στο βορειοδυτικὸ μέρος τοῦ νησιού, 18 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη, καί ἔχει 1500 κατοίκους. Ἄγνωστη ἡ ἔτυμολογία της λέξεως. Τὸ Σκριπερό ἔχει Εἰρηνοδικεῖο, ὑποδιοίκηση Χωροφυλακῆς, Ταχυδρομεῖο καὶ Τηλεγραφεῖο. Διατηρεῖ καί μιὰ καλὴ μουσική.
- 30 Μποπη. Ἄπὸ τὸ Πομπή. Μπομπή, στή δημόδη γλῶσσα, ἐλέγετο ἡ διαπόμπευση τῶν καταδίκων. Ἐδῶ σημαίνει: σκοτοῦρα, σασιτισμάρα, ντροπή.
- 31 Σκεπετιες = τουφεκιές. Ἴταλικά Schioppetto = τουφέκι, σκεπέτο.
- 33-34 Γαλυοτες = Galleotta. Τύπος μεσαιωνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου. Ἐκινεῖτο με κουπιά καί με πανιά καί εἶχε ἕνα κατάρτι.
- 34 Κουλουρα = Λιμανάκι στο βορειοανατολικὸ ἄκρο τοῦ νησιού, ἀπέναντι τοῦ Βουθρωτοῦ, 29 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη.
- 36 Πρεντζητες = Principe = Πρίγκηπας. Ἐννοεῖ τὴ Βενετικὴ Γερουσία.
- 44 Μπουρδο = Abbordo = ἔφοδος.
- 48 Πατεριτζα = Πατερίτσα. Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος τῶν ἀρχιερέων.
- 50 Τόρτζα = Torza = μεγάλη λαμπάδα.
- 52-53 Ἐκωπτουταν σινατίτους = Ἐφονεύοντο μεταξύ των.
- 59 Σπηρο Λάζαρι. Μοῦ διηγήθηκε ὁ Αἰδес. Ἱερεὺς Γεώργιος Σαββαῆς, πὼς στο χωριὸ τῆς Κορακιάνας σώζεται ἡ ἐξῆς παράδοση: Ὅταν ἦρθε ὁ Τουρκικὸς στόλος στο νησί, κάποιοι Χριστιανὸς λεγόμενος Λάζαρος, που ὑπηρετοῦσε στήν Τουρκικὴ ναυαρχίδα, ἔστειλε γράμμα στον Παπᾶ τῆς Κορακιάνας καί τοῦγραψε που θὰ γίνε ἀπόβαση καί νὰ λάβουν οἱ Χριστιανοὶ τὰ μέτρα τους γιὰ νὰ σωθοῦνε. Οἱ χωρικοὶ τότες ἄλλοι πῆγαν στήν πόλη καί ἄλλοι στο Ἄγγελόκαστρο. Ἐμαθε ὁ Καπιτάν Πασᾶς που ὁ Λάζαρος ἐβοηθοῦσε τοὺς Χριστιανούς καί τὸν κρέμασε στο κατάρτι της ναυαρχίδας του.
- 63 Βυβारी = Βιβάρι, Ἴταλ. Vivalzo = Ἴχθυοτροφεῖο. Τὸ Βιβάρι αὐτὸ εἶναι ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Κουλοῦρα, στο Βουθρωτό.
- 69 Κομπατιμέντα = Combattimento = ἀγών, σύγκρουση.
- 69 Καπιτάν δελενάβες = Capitan delle nave = στόλαρχος.
- 70 Βλαγγίνη = Φλαγγίνης. Ὁ Λουδοβίκος Φλαγγίνης, που εἶχε δεχθεῖ τὸν Κορνάρο στήν ἀρχηγία τοῦ στόλου, ἐνίκησε καί ἔτρεψε σὲ ἄτακτη φυγὴ τὸν Τουρκικὸ στόλο κάμποσες φορές, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1717. Στὴ ναυμαχία που δόθηκε κοντὰ στ' Ἅγιον Ὀρος τῆς 16 Ἰουνίου, ἐσκοτώθηκε ὁ Φλαγγίνης ἡρωϊκὰ πολεμώντας. Στῆς 19 Ἰουλίου 1717 ν. ἢ. ὁ Πιζάνης κατεναυμάχησε τὸν τουρκικὸ στόλο στο πέλαγος τῶν Κυθήρων. Γιὰ τὸ Φλαγγίνη ὑπάρχει στο Ἀρχειοφυλακεῖο Κερκύρας (Μ. Πρωτοπαπάδες 25) τὸ ἐξῆς ἔγγραφο:
« Ἡμεῖς Σπυρίδων Βούλγαρης
Ἐλέφ Θεοῦ Μέγας Πρωτοπαπᾶς πόλεως
καὶ Νήσου Κερκύρας.
Μὴ δυνάμενοι ἀποδῶσαι μηδὲν ἀντίδωρον τοῦ ὑπὲρ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ σφαγέντος καί θανόντος ἐκ τῶν πυροβόλων

άρμάτων τοῦ ἀγαρηνοῦ, ἐν ταῖς ναυσί, ποτὲ ὑπερτάτου Καπετανίου τῶν νηῶν, ἐξοχωτάτου ἀθθέντου κῦ κῦ Λοδοβίκου Φλαγγίνη, εἰμὴ τό, ὅπερ καὶ ἀναγκαῖον, προσφέρειν μίαν ἐξαίρετον καὶ μερικὴν λειτουργίαν, ὑπὲρ μακαρίας αὐτοῦ μνήμης κοιμήσεώς τε καὶ ἀνέσεως, διὰ τοῦτο προστάσσομεν ὅλους τοὺς ἐφημερίους ἀδιαφόρως τῇ ἐρχομένῃ Τετάρτῃ τρίτῃ τοῦ ἐρχομένου Ἰουλίου νὰ ἐνεργήσουν ὡς ἀνωθεν σημαίνοντας πρῶτον διπλᾶ εἶτα καὶ νεκρικὰ, εἰς ποιὴν κ.τ.έξ, Ἐδόθη Ἰουνίου ἐσχάτη καὶ ἀντεγρᾶφη Αὐγούστου πρώτη αψιζ' ἐ.π.»

74 Μεγάλος πόλεμος. Οἱ ναυμαχίες αὐτὲς ἔγιναν στὰ νερά τῶν Κυθήρων τὸν Ἰούλιο 1718. Βενετὸς στόλαρχος ἦταν ὁ Διέδος καὶ Τοῦρκος ὁ Καπιτάν Σουλεϊμάν Κότζια. Δύο φορὲς ἔτρεψε σὲ φυγὴ ὁ Διέδος τὸν τουρκικὸ στόλο, κατεβύθισε πολλὰ πλοῖα του καὶ κατέλαβε τὰ Κύθηρα.

75 Ἐπειτα ἔγινε ἡ ἀγάπη. Τὶς 21 Ἰουλίου 1718 ὑπογράφηκε ἡ συνθήκη τοῦ Πασάροβιτς (Passarowitz), ποῦ ἔθεσε τέρμα στὸν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Βενετίας ἀπὸ ἓνα μέρος καὶ Τουρκίας ἀπὸ τὸ ἄλλο τετράχρονο πόλεμο. Μὲ τὴ συνθήκη αὐτὴ ἡ Τουρκία ξαναπῆρε τὴν Πελοπόννησο καὶ ἡ Βενετία ἐκράτησε τὰ Κύθηρα, τὰ Ἐφτάνησα καὶ τὰ φρούρια Βουθρωτοῦ, Πρέβεζας καὶ Βόνιτζας.

Ν. Α.

Δ Υ Ο Π Ο Ι Η Μ Α Τ Α

Σ χ ο λ ι ο

ΣΗΜΕΡΑ ἂν ἀκούσεις, τὸ πρῶτ' ξυπνώντας, τὴ φωνὴ τοῦ νεροῦ, τὴ φωνὴ τῆς πέτρας, τὴ φωνὴ τοῦ βοσκοῦ, καθὼς μετράει τὶς ὥρες τοῦ πάνω στὶς τρύπες τῆς φλογέρας του, συλλαβιστά, μὴ σκληρύνεις τὴν καρδιά σου ὅπως τότε, σὰν ἔμεινες καταμεσίς στὰ βράχια καρφωμένος χωμάτινος, μὲ τ' ὄρνιο καὶ τὸ πληγιασμένο ἀδράχτι τῆς θέλησης στὸ σκονισμένο μονοπάτι, μὴ σκληρύνεις τὴ σκέψη σου τὸ νέο δυνάστη στὸ ἄδειο κάτασπρο καὶ τρομαγμένο σπίτι νὰ σέρνει βήματα ἄρρυθμα, περιπατητικά, μὴ σκληρύνεις τὸ βλέμμα σου, ὡς ἐν παραπικρασμῶ, καθὼς τὶς μέρες μέσα στὴν ἔρημο μὲ τὸν πειρασμὸ μὲ τὸ στοιχειὸ νὰ ὀρθώνεται ἀνεμίζοντας, κρατώντας τὶς ραγισμένες τοῦτες πλάκες καὶ νὰ λέει :

«σὰν οἱ πατέρες σας μὲ πείρασαν καὶ μὲ δοκίμασαν κ' εἶδαν τὰ ἔργα μου χειμῶνα σὲ χειμῶνα σαράντα χρόνια», μὴν ἀγωνίζεσαι νὰ κρίνεις ἢ νὰ βρεῖς στὸ κύλισμα τοῦ χρόνου καὶ στὰ σύννεφα τὸ γελαστὸ κεφάλι τοῦ χρυσαφένιου μοσχαριοῦ τὸ στριφτὸ ψέλλιο ἑνὸς παραβιασμένου τάφου : σημάδι τοῦ χαμοῦ σου καὶ τῆς πράξης σου σκοταδιαστὸ φεγγάρι τῆς ἀπόγνωσης κ' ἦλιε πικρὲ σὰν φῶς φυλακισμένο.

Ἄσε — αὐτὰ εἶναι γι' ἄλλους λόγια, γι' ἄλλους καιροὺς εἶναι ὅλ' αὐτὰ, μὲ χωρὶς βιάση στὴ μνήμη καὶ χωρὶς τὸ αἷμα τοῦ βοσκοῦ πάνω στὰ κεφάλια μας καὶ στῶν παιδιῶν μας τὰ κεφάλια. Ἄσε — ξένα εἶναι αὐτὰ τὰ λόγια, σὰν τὴν πέτρα

πού γίνηκε πηγή και τὸ ραβδί πού ἀνθίζει
πάνω σὲ πτώματα ριζώνοντας τῶν πρωτοτόκων.
Θυμήσου μόνο, σάν θαρθεῖ ἡ ὥρα
τοῦ πελεκήματος και τοῦ ἐμπρησμοῦ,
τὸ δράμα τὸ τέλειο, τὴν ἱερὴ κατάρρα,
τὴν αἴσθησι τῆς παρουσίας μιᾶς πληρότητος
καθὼς μιλοῦσες πάνω στὸ βράχο «ἀγνώστῳ Θεῷ»
κ' ἔβλεπες τὰ πλήθη τόσο σίγουρα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους
νὰ πάλλονται και νὰ χειρονομοῦν, και νὰ σὲ κρίνουν,
ἐνῶ τὸ πρῶτο σμήνος κορακιῶν πετοῦσε
κίολας κατὰ τὴν πολιτεία πού θάπεφτε σφαγμένη.

Τῶς εἶπες ἄραγε πὼς θὰ νικούσατε στὸ τέλος Μιχαήλ
Ἄκομινάτε ;

Οδοιπορικο

«**Ε**ΙΝΑΙ καιρός. Τὰ πράγματα πού ἔπρεπε
ν' ἀποτελειώσουν μέσα στὴν ἀπόφασι
πῆραν, παραπατώντας, τὸν ἀνήφορο
πού βγάζει — λένε — πρὸς τὸ τέρμα. Εἶναι
καιρός. Ξεκίνα».

Σίδερο πού ξεσπάει
ἀνάσα ἀλύπητη, σπίτια πού σαλεύουν
τ' ἀνήμπορα δέντρα τους μέσα στὸ σκοτάδι —
πᾶρε τὸ θάνατο ἀγκαλιὰ σάν βρέφος και
πήδηξε στὸ στερνὸ βράχο πού σοῦ μένει
ἔτοιμος γιὰ τὸ φαρμακερὸ γρασίδι
ἔτοιμος γιὰ τὸ αὐριανὸ παιδί και τ' ὄνειρο
και τὴ συνήθεια πού ἀπομένει ἀπ' τ' ὄνειρο :
τὸ σφάχτη και τὸ θῦμα τελειωμένο.

Γέφυρα τῆς λησμονιάς, ἄρπαγα βράχε,
και σὺ ἀργυρὸ ψιθύρισμα φωτὸς — δὲς
τὸ πρόσωπο τῆς ἀνοιξης τυφλὸ

τὸ πρόσωπο τῆς νύχτας ὀργισμένο
τὸ πρόσωπο τῶν ἄλλων πεθαμένο :
ἐξόριστη ἐλπίδα τῶν λυγμῶν.

Τίμημα φονικό, ἡ εὐχαριστία
μιᾶς ἄλλης γῆς, μιᾶς ἄλλης προσφορᾶς
Κρύψε τὸ γέλοιο σου —

«Ξεκίνα
εἶναι καιρός. Ξεκίνα. Εἶναι καιρός».

Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Αισθησι μιᾶς ἀλλῆς εποχῆς

ΥΠΗΡΧΕ μιὰ ὑποψία δισταγμοῦ στὶς κινήσεις, σ' ὄλα τὰ λό-
για πού ἀκούστηκαν ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Τώρα εἶναι ὄλα ρευ-
στὰ και ἀσύλληπτα, μέσα στὴν ὀμίχλη τῶν ἀποστάσεων.
Ἡμερες ἐπιφάνειες νερῶν, πού καθρεφτίζουν κάποιες ἀκίνη-
τες σκιές, και ἡ ἀσάφεια τῶν ἀναμνήσεων—εἰκόνες συγκεχυμένες,
ἀνάμικτες μὲ τὴν αἴσθησι μιᾶς ἀπόμακρης μουσικῆς.
Πυκνὴ ἡ μνήμη τῶν σκοτεινῶν δωματίων μὲ τὰ παλαιὰ ἐπι-
πλα, τοὺς θολοὺς βενετσιάνικους καθρέφτες και τὴν ὑγρὴ μυρου-
διὰ λουλουδιῶν πού πεθαίνουν στ' ἀνθογυᾶλια. Στους τοίχους
ἔχουν μείνει οἱ φωνές και οἱ ἤχοι κάποιας Nocturne τοῦ Chopin.
Τὸ φῶς λευκῶν χειρῶν, πού ἄφησαν στὰ πληκτρα τὰ ἴχνη τῆς εὐ-
αισθησίας τους. Ἐκεῖ ἔσταξε κάποτε ἓνα δάκρυ. Τὸ θυμοῦνται ἀ-
κόμη τὰ μάτια, πού χαϊδεύουν τὰ κιτρινωμένα πληκτρα μὲ τὴ
ραγισμένη φωνή. Τώρα τὸ πιάνο εἶναι σιωπηλὸ. Κρύβει τὴ θέρμη
μιᾶς ἀνεπαίσθητης σταγόνας, πού ἔχει γίνει ὕπνος βαθύς και ἀ-
ξημέρωτος.

ΣΕ ΚΕΙΝΗ τὴ γωνιά τοῦ κήπου ἀκούσανε τὸ πρῶτο παραμύ-
θι. Ἀπὸ τὰ δέντρα κατέβαινε ὁ ἥλιος — διάφανη δέσμη ἀκτίνων.
Ἐβαφε τὸ χόρτο πράσινο κι' ἀναβε τὴ μυρουδιὰ τοῦ χαμομηλιοῦ.
Ἦταν ὁ κήπος ἓνας κόσμος ἀπέραντος. Χωρὶς σύνορο. Μιὰ μυστι-

κή επίκληση στο όνειρο, που λίκνιζε τις καρδιές στην άθεατη παλάμη του.

ΥΠΗΡΧΕ μια ύποψια δισταγμού στις κινήσεις. Ήταν άργες και άμφιβολες — μια άβελιότητα, που την έκαναν πιο έντονη οι σκιές που απλώνονταν στους τοίχους. Το ίδιο και οι όμιλίες. Σιγανές και συγκεκομμένες. Σχεδόν ένα επιφώνημα, πνιγμένο μέσα στο ρεύμα του έσωτερικού μονολόγου. Ο καθένας συνομιλούσε με τον εαυτό του. Δεν ήταν σαν εκείνο το πρώτο παραμύθι στη γωνιά του κήπου. Τότες ταξίδευε το όνειρο πάνω από θάλασσες και λιμνες. Οι γλάροι το συντρόφευαν ως τις κίτρινες άμμουδιές, κ' ύστερα γύριζαν πίσω. Ήπαιζαν με τα ξάρτια του καραβιού, βουτούσαν στο γλαυκό κρύσταλλο και συναντούσαν μιάν ίπποκάμπη, που τους κοίταζε άκατάδεκτη. Ο κήπος τότες ήταν ένας κόσμος άπέραντος. Χωρίς σύνορο. Τώρα οι τοίχοι περιόριζαν τους όριζόντες. Οι τοίχοι με τις φωνές και τους ήχους κάποιας Nocturne του Chopin.

Η ΕΠΑΦΗ με τους ανθρώπους έγινε μια άναγκαστική συνήθεια. Έτσι τα λόγια έγιναν πιο διστακτικά, πιο άβελια. Ήταν μια προσπάθεια — σχεδόν μηχανική — να άπωθηθεί αυτή η βάνουση συναναστροφή. Συνήθισαν σ' αυτή την άμυνα, κ' είχαν την αίσθηση της πικρής ύποταγής. Άνάμεσα στους τοίχους, που έσβυναν τους όριζόντες, ένοιωθαν πιο άνετα. Εκεί — μέσα στις άμφιβολες σκιές μιας έσπέρας, που δεν έλεγε να τελειώσει — υπήρχε η έπιβεβαίωση της ύπαρξής τους. Οι κινήσεις ήταν πιο οικείες. Μια έλευθερία, που, πολλές φορές, προκαλούσε το φόβο. Κι' άμέσως η μηχανική προσπάθεια ν' άπαλλαγούν από κάποιον κίνδυνο. Άπό κάποιαν άπειλή, που παραμόνευε πίσω από τις κλειστές πόρτες. Πίσω από τα ξέθωρα παραθυρόφυλλα, που δεν άνοιγαν ποτέ. Οι εικόνες, τα έπιπλα, τα λευκώματα με τις θαμπές φωτογραφίες, ψιθύριζαν φιλικά. Μία τελευταία έλπιδα, ξέπνοη και λησμονημένη. Κ' έπειτα άρχιζε πάλι η σκέψη — η πεποίθηση — πώς εκεί στο κατώφλι της εισόδου κάποιος περιμένει. Άκούστηκαν τα ξένα βήματά του στο λιθόστρωτο του δρόμου. Είχαν έναν ήχο κενό, ένα πάτημα άλλόκοτο. Ξαφνικά σταμάτησαν. Οι σκιές πύκνωσαν μέσα στο δωμάτιο. Τώρα ήταν όλα συγκεχυμένα και άβελια, έτσι όπως τα τύλιγε η άδυσώπητη σιωπή της άγωνίας. Και τα βήματα εκεί στο κατώφλι, σταματημένα, να προσμένουν...

Μ. Ι. ΔΕΣΥΛΛΑΣ.

M A R J O R I E B O W E N

Η καστανία

ΔΥΟ παιδιά βγήκαν τρέχοντας από το δάσος κι' ανέβηκαν την πλαγιά του λόφου. Το καθένα κρατούσε στα χέρια του ένα μικρό χοντροπλεγμένο καλάθι, γεμάτο κάστανα. Μά το κοριτσάκι έπεσε και σκόρπισε τους θησαυρούς του. Και καθώς έψαχνε να τους μαζέψει, πάτησε με το βιαστικό ποδαράκι του ένα κάστανο και τ'όθαψε στη ζεστή μαύρη γής.

Αυτό συνέβηκε στην Ίσπανία έδω και πεντακόσια χρόνια.

Πέρασε καιρός, και το κάστανο γίνηκε μια μεγάλη καστανιά στο άρχοντιά. Ήταν το μόνο δέντρο στην πλαγιά του λόφου. Τα παιδιά έπαιζαν κάτω από την καστανιά, πετούσαν γύρω τους βαρυούς λαμπερούς καρπούς της, η κοιμόντανε στον παχύν ισκιο, που έριχναν τ' άπλωτά κλωνάρια της με τα χρυσά φύλλα. Έμοιαζε με μιάν ευγενική και χαριτωμένη κυρία, που τα προστάτευε με τα χέρια της, με το φόρεμά της, με τα ξέπλεκα μαλλιά. Τα παιδιά άγαπούσαν πολύ την καστανιά.

Κάποτε ήρθε ένας ξυλοκόπος με το τσεκούρι του, για να κόψει το δέντρο. Ήταν έγγόνι του μικρού κοριτσιού, που από το κάστανό του είχε φυτρώσει η καστανιά. Τώρα εκείνη η παιδούλα είχε γεράσει πολύ. Τα παιδιά στάθηκαν όλόγυρα, σκυθρωπά και λυπημένα, και κοίταζαν τις ξανθές πλεξοϋδες του δέντρου, που σωριάζονταν στη γής. Ήρθαν οι καλόγεροι του μοναστηριού κι' άγόρασαν από τον ξυλοκόπο το δέντρο. Χιζάνε τότες μια τόσο μεγάλην έκκλησιά, που τα παιδιά την έβλεπαν με τρόμο. Όταν καμιά φορά έριχναν τις έρευνητικές τους ματιές από την άπλόχωρη και σκοτεινή μπασιά, ένοιωθαν ένα παράξενο δείλιασμα και γίνονταν άκομη πιο μικρά.

Ένας γλύπτης είδε το δέντρο που είχε άγοράσει το μοναστήρι. Τώρα ήταν ένας κορμός που τον έσερναν, σαν αίχμάλωτο, δυο φανταχτερά άσπρα βόδια.

«Θά πάρω αυτό το ξύλο, για να φτιάξω το άγαλμά μου», είπε. Έτσι σύρανε τον κορμό εκεί που ήταν το άργαστήρι του, στον ισκιο της έκκλησιάς. Τα παιδιά στριμώχτηκαν άμίλητα στο κατώφλι, και παρακολουθούσαν με περιέργεια.

Ὁ γλύπτης ἔλεγε πὼς ἡ δουλειά του ἦταν ἀνεξήγητα εὐ-
κολη. Δὲ φαινόταν σὰ νὰ σχεδίαζε ἢ νὰ σκάλιζε μιὰ μορφή,
ἀλλὰ σὰ νὰ λευτέρωνε κάποιο πνεῦμα. Ἀπὸ τὰ γρήγορα καὶ
ἄξια χέρια του ξεπετάχθηκε ἡ μορφή μιᾶς ὠραίας γυναίκας.
Τὰ μαλλιά καὶ τὸ φόρεμά της ξεχύνονταν σὰ νὰ ἦταν μιὰ
σκεπὴ παρηγοριάς. Κοίταζε πάντα πρὸς τὴ γῆ, καὶ χαμογε-
λοῦσε. Κι' ὅταν κάποιος ζωγράφος ἔβαψε χρυσὰ τὰ μαλ-
λιά, ρόδινο τὸ πρόσωπο καὶ καστανόχρωμο τὸ φόρεμά της—ἔτσι
ἔπῳς ἦταν τὸ δέντρο— τὰ παιδιὰ χτύπησαν τὰ χέρια τους
μὲ χαρὰ.

Οἱ ἐργάτες σήκωσαν τὸ ἄγαλμα καὶ τῷφεραν, μὲ μεγάλη
πομπή, στὴν ἐκκλησιά.—«Δέσποινα εὐλογημένη, Βασίλισσα τῶν
Οὐρανῶν, Παρθένα τῆς Καστανιάς», ἔψελναν καθὼς ἔστηναν τὸ
ἄγαλμα. Κ' οἱ καλόγεροι τῆς φόρεσαν μιὰ κορώνα ἀπὸ ἀσημένια
ἀστέρια καὶ μιὰ τραχηλιά ἀπὸ χρυσὴ ντανιέλα.

Τὰ παιδιὰ γλυστοῦσαν τώρα μέσα στὴ μεγάλην ἐκκλησιά
χωρὶς νὰ νοιώθουν τὸ πρῶτο δέλιγμα, καὶ γονάτιζαν μπροστὰ
στὴν Παναγία, πού πάντα χαμογελοῦσε. Αὐτὴ τὰ ἠσύχαζε ὅταν
ἦτανε θυμωμένα, αὐτὴ γιάτρευε τὶς ἀρρώστειες τους, εὔρισκε τὰ
χαμένα τους παιχνίδια, φύλαγε τὰ μυστικά τους. Γύρω ἀπὸ τὸ
σκευοφυλάκιο κρέμονταν μικρὰ ἀσημένια ὁμοιώματα, δείγματα
εὐγνωμοσύνης γιὰ τὰ μωρὰ πού εἶχε γιαιτρέψει, γιὰ τὰ σπιτικά ζῶα
πού εἶχε γλυτώσει, γιὰ τὶς σπασμένες κοῦκλες πού εἶχε διορθώσει.

Γιὰ πολλὰ—γιὰ πάρα πολλὰ—χρόνια, ἔμενε κεῖ μὲ τὸ χαμό-
γελό της. Ὅταν ὁ καπνὸς τῶν κεριῶν μαύριζε τὸ φόρεμά της, τὸ
ξανάβαφان. Ὅταν ἡ κορώνα ξέφτιζε κ' ἔχανε τὴ λάμψη της, τῆς
ἔφερναν καινούργια. Τὰ παιδιὰ ὄλο καὶ στριμώχνονταν ὀλόγυρά
της, καὶ ποτὲ δὲ διστάζανε νὰ γελάσουν ἢ ν' ἀποκοιμηθοῦνε στὰ
πόδια της. Κι' ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια, τὸ ἄγαλμα ἔμοιαζε νὰ
γέρνει, ὄλο καὶ περισσότερο, πρὸς τὰ παιδιὰ, μὲ μιὰ πλατεῖα προ-
στατευτικὴ κίνηση.

Μιὰ θλιμμένη χειμωνιάτικη μέρα τὸ ἄγαλμα ἔμεινε μόνο κ'
ἔρημο. Τὰ κερὰ εἶχανε σβῦσει καὶ μιὰ παχειὰ στρώση σκόνης σκέ-
παζε τὶς πτυχὲς ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς Παναγίας. Ἡ Παρθένα χα-
μογελοῦσε λυπημένη, γιατί, ἀκόμη κ' οἱ καντήλες, πού ἔκαιγαν
μπροστὰ στὸ Μεγάλο Ἀλτάρι, εἶχανε ξεψυχήσει. Τὰ παιδιὰ καὶ
οἱ καλόγεροι, πού φύλαγαν τὴν ἐκκλησιά, εἶχανε φύγει μακριὰ,
γιατὶ ὁ πόλεμος ἐρήμωνε τὴ χώρα. Ξένοι στρατιῶτες πατοῦσαν τὸ
χιόνι, ντυμένοι μὲ κουρέλια, παγωμένοι καὶ πεινασμένοι. Μπήκανε
στὴν ἐκκλησιά καὶ τὴν κουρσέψανε. Ἐκανε κρῦο πολὺ. Κάποιοι
ἦτανε πληγωμένοι, κι' ἄλλοι ξυπόλητοι. Εἶχανε περπατήσει ὀλό-
κληρη μέρα μέσα στὴν ἄγρια καταιγίδα.

Οἱ στρατιῶτες κατεβάσανε τὸ ξύλινο ὁμοίωμα τῆς Βασίλι-
σας τῶν Οὐρανῶν καὶ τῷβαλαν στὸν αὐλόγυρο. Ἐκεῖ σώριασαν
ἄχερα καὶ φρύγανα, πού βρῆκανε στὸ μοναστήρι, κι' ἀναψαν μιὰ
μεγάλη φωτιά, κι' ἀπάνω βάσανε τὸ ἄγαλμα. Κεῖνο τὸ φοβερὸ
χειμῶνα ἦτανε δύσκολο νὰ βρεθοῦνε ξύλα.

Καθὼς τὸ ἄγαλμα καιγότανε, τὰ χρυσὰ μαλλιά γίνηκαν ἕνα
μὲ τὶς φλόγες, τὸ καστανόχρωμο φόρεμα γίνηκε χίλιες τόσες κόκ-
κινες καὶ γαλάζιες σπῆρες, τὸ ρόδινο πρόσωπο χαμογελοῦσε μέσα
ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς φωτιάς. Οἱ στρατιῶτες κουρελιασμένοι, χλω-
μοὶ καὶ παγωμένοι, συνάχτηκαν γύρω νὰ πυρωθοῦν. Ποτέ, ὡς τώ-
ρα, δὲν εἶχανε γνωρίσει μιὰ τόσο πλούσια καὶ καλοσυνάτη ζεστα-
σιά. Ἦτανε σὰν εὐλογία. Κι' ὅπως καθόντανε ὀλόγυρα στὴν τε-
ράστια πυρὰ, ὄνειρεύτηκαν πὼς εἶδανε ὀπτασίες ἀπὸ χιλιάδες μι-
κρὰ παιδιὰ, πού ἔπαιζαν μέσα στὶς φλόγες.

Τὴν ὥρα πού οἱ στρατιῶτες, διπλωμένοι μέσα στὶς κάπες
τους, ἦτανε βυθισμένοι στὸν ὕπνο, ἡ φωτιά ἔσβυσε. Κι' ὅταν οἱ
στρατιῶτες ξεκίνησαν, μέσα στὸ κρῦο πρῶινό, γιὰ νὰ συνεχίσουν
τὴ σκληρὴ τους πορεία στὴ χιονισμένη ἔκταση, ἡ καρδιά τῆς καστα-
νιάς ἦταν ἐκεῖ, ἀπείραχτη, μέσα στὴ στάχτη, στὸν αὐλόγυρο τῆς
ἔρημης ἐκκλησίας.

Τὴν ἀνοιξὴ ἕνας ξωμάχος σύρθηκε δειλὰ ὡς τὸ παρατημένο
σπίτι του. Σὲ λίγο γύρισαν κ' οἱ καλόγεροι στὴ ρημαγμένη ἐκκλη-
σιά. Τώρα τὸ χιόνι εἶχε λυώσει, οἱ στάχτες εἶχανε πετάξει μακριὰ,
καὶ μονάχα τὸ σβυμένο κούτσουρο μαρτυροῦσε τὸν τόπο, ὅπου
εἶχανε στήσει τὸ κονάκι τους οἱ στρατιῶτες. «Εἶναι ὅπως τῷθελα
γιὰ τὴν κούνια», εἶπεν ὁ ξωμάχος ὅταν εἶδε τὸ ξύλο. Εἶχε ἕνα
παιδάκι πολὺ ἄρρωστο.

Σκάλισε τὸ ξύλο κ' ἔφτιαξε ἕνα μικρὸ κρεβάτι, σὰν κούνια.
Ὁ πόλεμος εἶχε ρίξει σὲ μεγάλη δυστυχία τοὺς ἀνθρώπους. Ὅσο-
τόσο οἱ καλόγεροι βρῆκαν ἕνα παλιὸ μάλλινο φόρεμα, γιὰ νὰ
στρώσουν τὴν κούνια. Τὸ φτωχὸ μωρὸ γιαιτρεύτηκε κ' ἦταν εὐτο-
χισμένο. Τὸ γέλιο δὲν ἔλειπε ποτὲ ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ὁ πατέ-
ρας εἶπε πὼς ἡ κούνια ἔφερε τύχη, κ' ἡ μητέρα εἶπε πὼς εἶδε μὲ
τὰ μάτια της μιὰ ψηλόκορμη γυναίκα μὲ γλυκὸ χαμόγελο, μὲ χρυ-
σὰ μαλλιά καὶ καστανόχρωμο φόρεμα, νὰ βαστάει στὰ γόνατά της
τὸ μωρὸ, ἔτσι ὅπως θυμότανε τὴν Παρθένα τῆς Καστανιάς στὴν
παλιὰν ἐκκλησιά.

Μὲ τὸν καιρὸ τὰ πράματα ἄλλαξαν στὸ καλύτερο. Οἱ καντή-
λες ἀνάφτηκαν καὶ πάλι μπροστὰ στὸ Μεγάλο Ἀλτάρι. Οἱ νέοι
καλόγεροι ξανάχτισαν τὸ μοναστήρι. Στὴ θέση τῆς σκαλι-
σμένης καστανιάς βάσανε τώρα ἕνα θαυμάσιο ἀλαβάστρινο ἄγαλ-

μα της Βασιλίσσας των Ουρανών με χρώματα και χρυσαφιά πλουμίδα.

Τά χρόνια περνούσαν και πολλά παιδιά νανουρίστηκαν στην κούνια. Ώσπου μιὰ μέρα ἕνας νέος ξωμάχος εἶπε: «Θ' ἀγοράσουμε μιὰν ἄλλη κούνια γιὰ τὸ μικρὸ Ζοζέ. Τούτη εἶναι παλιά και φτωχική».

Ἔτσι λιανίσανε τὴν παλιά κούνια και πετάξανε τὰ κομμάτια της στὴ φωτιά τοῦ μαγειριοῦ. Μὰ ὁ παπὸς θυμήθηκε πὼς αὐτὸς τὴν εἶχε φτιάξει, κι' ἀκόμα θυμήθηκε κείνα τὰ λόγια της γυναικας του. Ἄρπαξε, λοιπόν, ἕνα κομμάτι και σκάλισε μιὰ κούκλα, πὸν κουνούσε χέρια και πόδια. Καὶ ἡ κυρούλα ἔφτιαξε ἕνα τόσο δὰ καστανόχρωμο φορεματάκι και μαλλιά ἀπὸ χρυσόγνεμα.

Τὰ παιδιά παίξανε με τὴν κούκλα πὸν φτιάξανε οἱ γέροι, ὡσπου τὴς ἔφυγαν τὰ ροῦχα, τὸ κεφάλι, τὰ χέρια και τὰ πόδια, και χάθηκαν.

Ἐν' ἀγοράκι θέλησε νὰ δοκιμάσει, μιὰ μέρα, τὸ πρῶτο του μαχαίρι. Σκάλισε ἀπὸ τὸ κορμὶ τὴς κούκλας ἕνα κύπελλο, ὅσο τὸ μικρὸ του χέρι.

Ἡ ἀδελφή του τὸ πήρε. Ἦταν τὰ γενέθλια της, κ' ἦταν ἕνα τόσο χαρούμενο και ζεστὸ φθινοπωριάτικο πρωῖνό. Εἶπε: «Μέσα στὸ κύπελλο θὰ φυτέψω τὸ κάστανό μου—ἐκεῖνο τὸ μεγάλο κάστανο πὸν ἄρχισε νὰ ξεβλαστρώνει».

Σκέπασαν τὸ κάστανο με μαῦρο χῶμα και τῶκρυσαν στὸ κύπελλο. Ἄλλὰ ἡ μητέρα τοὺς εἶπε πὼς μόλις βγοῦν τὰ πράσινα φύλλα, πρέπει νὰ τὸ φυτέψουν στὴ γῆς.

Τὰ παιδιά ἄνοιξαν μιὰ τρύπα στὴν πλαγιά τοῦ λόφου, κοντὰ στὴν ἐκκλησιά, και θάψανε τὸ κύπελλο με τὸ κάστανο, πὸν τώρα εἶχανε γίνει ἕνα.

Ὅταν πιά μεγάλωσαν και ξαναγύρισαν στὸ σπίτι τους—ἀφοῦ πολὺ πλανήθηκαν και πολλὰ γνώρισαν τὰ μάτια τους—βρήκανε μιὰ καινούργια καστανιά, τὸ μοναδικὸ δέντρο στὴν πλαγιά τοῦ λόφου, κ' ἕνα πλῆθος μικρὰ παιδιά νὰ κοιμούνται κάτω ἀπὸ τὰ χρυσὰ κλωνάρια της.

Ἀπόδοση ΛΙΑΝΑΣ Μ. ΔΕΣΥΛΛΑ.

X P O N I K A

Απο την αρνηση στη θεση

Ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἀνανέωση τὴς πνευματικῆς μας ζωῆς νὰ εἶναι, τάχα, ἀνοιχτός; Ὑπάρχει πάντα γιὰ τοὺς αἰσιόδοξους, γιὰ τοὺς θαρραλέους, ἕνα παράθυρο, ἀπ' ὅπου μποροῦν νὰ ἴδουν τὴ θεὰ ἐνὸς ἄλλου τοπίου, πὸν πολὺ θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσαν νὰ γίνει δικὸ τους βίωμα. Μὰ ἐδῶ δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ μιὰν ἀνανέωση. Γιὰ μιὰν ἀλλαγὴ στὴν ὄραση και στοὺς ἐκφραστικούς τρόπους. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἡ πιὸ εὐκολὴ ἐπίδωξη. Ἄρκει νὰ ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα τὴς ἐμβάθυνσης σὲ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸ πνεῦμα και τὸ αἶτημα τὴς ἐποχῆς. Κι' αὐτὴ τὴ δυνατότητα τὴ διαθέτουν ὅσοι ζοῦν ἐπῶδυνα και βασανιστικά τὰ προβλήματα τοῦ καιροῦ τους. Ὅσοι δὲ διαθέτουν μόνον ἐπιδερμίδα, ἀλλὰ και βᾶθος και ψυχῆ. Ἡ μέθεξη στὴν αἱματηρὴ ἐμπειρία τὴς Ζωῆς εἶναι μιὰ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνανέωση. Ὅχι, ὅμως, και ἡ μοναδική. Τὸ ἦθος εἶναι κείνο πὸν μετουσιώνει σὲ Πνεῦμα τὴν καθημερινὴ ἐνέργεια. Πὸν ὀλοκληρώνει και καταξιώνει τὴν παρουσία τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ συνύπαρξη τῶν δύο αὐτῶν στοιχείων — τὴς μέθεξης και τοῦ ἦθους — σὲ μιὰν ἀδιάρρητη ἐνότητα, δημιουργεῖ ἐκεῖνο πὸν ἀποκαλοῦμε πνευματικὴ ζωή.

Ὁφείλουμε νὰ τὸ ὁμολογήσουμε χωρὶς περιστροφές: ἀπὸ τὴ ζωὴ μας λείπει τὸ ἦθος. Λείπει ἡ συνείδηση τὴς εὐθύνης. Τὸ πάθος γιὰ τὴν Ἄρετή και ἡ ὄργη γιὰ τὴν ἄρνησή της. Γι' αὐτὸ «ὄλα ἔγιναν μικρότερα». Ὅλα ἔχασαν τὴ λάμψη τους και τὴ στιλπνότητά τους. Ἡ Ἄγορά, με τὶς μικρότητές της, τοὺς φανατισμοὺς και τὶς προλήψεις της, κυριάρχησε παντοῦ. Ὡστόσο «μακρὰ ἀπὸ τὴν ἄγορά και τὴ δόξα κατοικοῦσαν οἱ δημιουργοὶ νέων ἀξιών». Ὁ λόγος τοῦ Φρειδερίκου Νίτσε ἀνοίγει — ἀκριβῶς σ' αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνη καμπὴ — μιὰ νέα προοπτική, γιὰ ὅσους εἶναι προετοιμασμένοι νὰ τὸν ἀκούσουν. Μὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερη ἡ ἀκοή. Καὶ γι' αὐτὸ χρειάζεται μιὰ ἐπίπονη προετοιμασία. Μιὰ ἄσκηση τὴς ψυχῆς και τοῦ πνεύματος, πὸν μόνο στὴ μοναξιά μπορεῖ νὰ συντελεσθεῖ. Τοῦ Νίτσε πάλι εἶναι τούτη ἡ προτροπή: «Ἀποτραβήξου, φίλε μου, στὴν ἐρημιὰ σου: σὲ βλέπω κεντρισμένον ἀπὸ φαρμακερὲς μῦγες. Πήγαινε ἐκεῖ, πὸν ὀρμητικός και μέγας ἀνεμος φυσᾷ!»

Ἀποτραβήξου στὴν ἐρημιὰ σου! Ἐζήσες πολὺ κοντὰ στοὺς μικροὺς και τοὺς τιποτένιους. Φύγε ἀπὸ τὴν ἀόρατὴ ἐκδίκησή τους! Τίποτ' ἄλλο δὲν μποροῦν νὰ σοῦ προσφέρουν, παρὰ μονάχα ἐκδίκηση».

Κι' αὐτὴ ἡ μοναξιά, αὐτὴ ἡ νιτσεικὴ ἐρημιὰ, δὲν εἶναι ἡ ἀνελεύθερη, ἡ ὀκνηρὴ, ἡ ἀναίσθητὴ ἀπομόνωση σὲ κάποιους πύργους, ὅπως μποροῦν νὰ νομίσουν μερικοί. Εἶναι «ἡ σιωπηλὴ ὑπερφάνεια» τοῦ πραγματικά ἐλεύθερου, πὸν με τὴν ἀνένδοτὴ στάση του μπροστὰ στὸ γεγονός τὴς Ζωῆς, ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθεῖ στὴν κακὴ συνείδηση τοῦ πλησίον του. Ἄρνεῖται νὰ συνθηκολογήσει με τοὺς δειλοὺς, τοὺς ἐφθαρμένους, τοὺς ἀσυνείδητους, τοὺς τυφλοὺς σκλάβους τὴς Ἄγορας, πὸν εἶναι πάντα ἔτοιμοι «νὰ σὲ τιμωρήσουν γιὰ ὅλες σου τὶς ἀρετές, και νὰ σοῦ συγχωρήσουν, ἀπὸ τὰ βᾶθη τὴς καρδιάς τους, μόνο τὰ λάθη σου».

Ἀπό χρόνια τώρα ὁ Φῶτος Πολίτης εἶχε ἐπισημάνει τὸ σημεῖο τῆς φθορᾶς. Εἶχε καθορίσει μὲ σαφήνεια τὰ αἷτια τῆς νόσου (νόσος ἠθικῆ, ποὺ ὀδηγεῖ στὴ διάλυση καὶ τὴν ἀποσύνθεση). Χρειάστηκε ἕνας πόλεμος, μιὰ δοκιμασία, ποὺ ἔθεσε ὡμὰ τὰ προβλήματα στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ ἀποκαλυφθεῖ ἡ ἔκταξη καὶ τὸ βάθος τῆς ἠθικῆς διάβρωσης. Ἡ ἐμπειρία ὑπῆρξε τραγικῆ, ὅσο καὶ διδακτικῆ — τοῦλάχιστον γιὰ ὄσους ἦταν σὲ θέση νὰ συλλάβουν τὸ νόημά της. Ὡστόσο μὲ τὸν «ἀτομικὸ πόνον» δὲν ἀυξήθηκε καὶ ἡ «ἀτομικὴ γνώση». Γιατὶ ἔλειψε ἡ προετοιμασία. Ἐλειψε ἡ παιδευτικὴ προπαρασκευὴ. «Ἡ γενιὰ ἰδίως ἡ δική μας — ἔγραφε ὁ Φῶτος Πολίτης γιὰ τὴ γενεὰ ποὺ ἔχει τὴν εὐθύνη γιὰ ὅ,τι συνέβηκε ἀργότερα — δὲν κράτησε ψηλὰ καμμιά ἰδέα. Κι' ὅποιες πῆρε ἀπὸ τοὺς πατέρες μας τίς ξέφτισε καὶ τίς μίκρυνε». Ἦταν μιὰ προειδοποίηση, ποὺ θὰ εὗρισκε τὴν ἐπαλήθευσή της στὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ στὴν ἠθικὴ πτώση τῆς «μεταπολεμικῆς» περιόδου. Ὡστόσο τίποτα δὲν ἄλλαξε, γιατί ἡ φωνὴ τοῦ ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς μόνου, ποὺ εἶχε τὴν τόλμη νὰ μὴν κολακεύσει καμιὰν ἀδυναμία, χάθηκε μέσα στὴν ὀχλαγωγία τῆς Ἀγορᾶς. Καὶ οἱ ἀπειλὲς πλήθυναν γύρω μας, ὥσπου ἔγιναν ἕνα καταλυτικὸ καθεστῶς.

«Ἐδῶ δὲν ἔχεις τίποτα νὰ ζητήσεις, κ' ἔχεις ὅλα νὰ τὰ χάσεις». Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάληξη μιᾶς ἀνερμάτιστης πορείας, ποὺ ὀδήγησε στὸ χάος τοῦ μηδενισμοῦ. Μιὰ καινούργια ἐποχὴ ἀνανδρίας καὶ ὑποκρισίας ἐγκαινιάστηκε. Μιὰ ἐπίμονη προσπάθεια νὰ διατηρηθεῖ ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς στοὺς χαμηλοὺς τόνους, ποὺ ἐπέβαλαν οἱ ἀξιώσεις τῶν λογῆς συμβιβασμῶν. Οἱ συμπτωματικὲς ἀνατάσεις ὀφείλονται στὴ μακρυνὴν ἀνάμνηση τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀλκῆς ἐνὸς κόσμου, ποὺ ἄστραφτε ἀπὸ τὴ λαχτάρα τῆς δημιουργίας. Μὰ ἡ ἀνάμνηση δὲν ἔχει τὸν παλμὸ τῆς συγκεκριμένης παρουσίας. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀνατάσεις ὑπῆρξαν συμπτωματικὲς — καὶ συνεπῶς χωρὶς στερεότητα καὶ συνέχεια. Μιὰ εὐτυχημένη στιγμή, ποὺ ἔδειξε τί θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ.

Γιὰ νὰ φθάσουμε ἀπὸ τὴν ἄρνηση στὴ θέση — σ' αὐτὸ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ — πρέπει νὰ περάσουμε ἀπὸ τὴν ἐξαγνιστικὴ πυρὰ μιᾶς νέας ἄρνησης. Πρέπει ν' ἀπαρνηθοῦμε ὅ,τι συνθέτει τὴ σημερινὴ παρακμῆ. Ὅ,τι στάθηκε ἡ αἰτία, ποὺ μᾶς ὀδήγησε στὴ σημερινὴ ἐκμηδένιση. Οἱ καιροὶ μας διψοῦν γιὰ μιὰ νέαν ἀνάταση. Γιὰ μιὰ νέαν Παιδεία. Τὸ Ναι ἢ τὸ Ὅχι μας σ' αὐτὸ τὸ αἴτημα, θὰ κρίνει τὴν ἀντοχὴ καὶ τὴν ποιότητα τῶν προθέσεων μας.

Μ. Ι. ΔΕΣΥΛΛΑΣ.

Πνευματικὲς ἐκδηλώσεις

Στὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Γενάρη ὡς τὸ Μάη τοῦ 1952, δόθηκαν, στὴν αἴθουσα τοῦ Βρετανικοῦ Ἰνστιτούτου, οἱ ἀκόλουθες διαλέξεις:

1) Edwin Merlin: Ὁ Ἀγγλος μυθιστοριογράφος καὶ δοκιμιογράφος Τζώρτζ Ὀργουελ. 2) Τάσος Νικοκάβουρας: Ἡ μουσικὴ τοῦ Σεζάρ Φράνκ. 3) Χαρὰ Στούπη: Ἡ σύγχρονη Κερκυραία. 4) Μαρία Μακρῆ: Μιὰ Κερκυ-

ραία σουλτάνα. 5) Harold Nicolson: Ἡ φύση στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ποίηση. 6) Αὐγούλα Μακρῆ: Ἡ ἀπολογία τοῦ Ὀθέλλου. 7) Λαὶς Βελλιανίτη: Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μότσαρτ. 8) Κώστας Γρόλλιος: Οἱ Ἀρχαῖοι κ' ἐμεῖς. 9) Μ. Ι. Δεσύλλας: Ποίηση καὶ ζωὴ στὸ ἔργο τῆς Εἰρήνης Δεντρινοῦ. 10) Καθ. Bishop: Ἡ Ἀμερικανικὴ σκέψη.

Ἐπίσης συνεχίστηκαν, στὴν ἴδιαν αἴθουσα, οἱ Φιλολογικὲς Πέμπτες, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει τὸ φθινόπωρο τοῦ 1951, μὲ ὀμιλητὴ τὸν Μ. Ι. Δεσύλλα. Διαβάστηκαν καὶ ἀναλύθηκαν κείμενα νεοελλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων.

Τέλος ὁργανώθηκε μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἔκθεση ἀγγλικῶν λιθογραφῶν, καὶ συνεχίστηκαν οἱ μουσικὲς ἀπογευματινὲς τῆς Τρίτης.

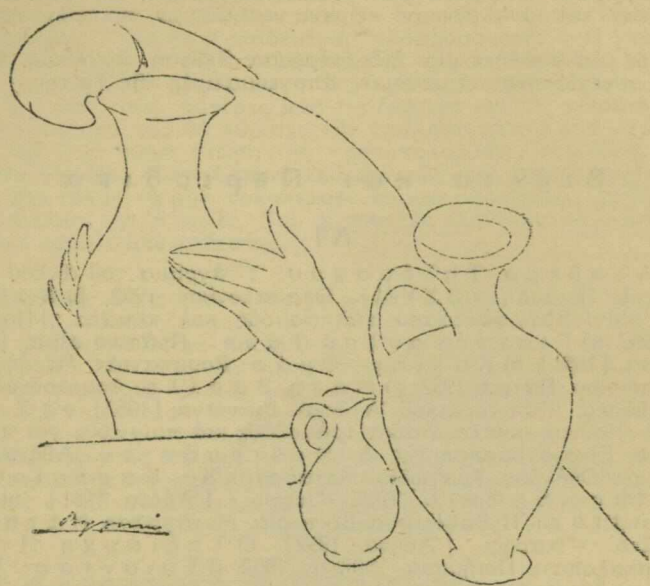
Βιβλία καὶ Περιοδικὰ

Α!

α) Ἀ λα β έ ρ α Τ η λ έ μ α χ ο υ: Τ' ἀγρίμια τοῦ ἄλλου δάσου. [Διηγήματα]. Ἔκδοση «Ο ΣΥΜ», Θεσσαλονίκη, 1952. β) Β α β ο ὄ ρ η Σ τ α ὄ ρ ο υ: Ἐδῶ, φαντάσου καλπασμοὺς καὶ κύματα. [Ποιήματα]. Ἀθήνα, 1952. γ) Γ ι α ν ν ὄ π ο υ λ ο υ Τ ᾶ κ η: Πράσινο αἶμα. [Ποιήματα]. Ἀθήνα, [1951]. δ) Κ α γ ι ᾶ μ Ὀ μ ᾶ ρ: Ρουμπαγιαί. Μετάφραση Π. Α. Χρονόπουλου. Πάτρα, 1952. ε) Μ ᾶ κ η Β α σ ῖ λ η: Φουρτούνες. Διηγήματα. Ἐκδόσεις «Ἡπειρωτικοῦ Ἀγῶνα». Γιάννενα, [1952]. στ) Σ α ρ ε γ ι ᾶ ν ν η Φ.: Κούνια—μπέλα. Λαϊκὰ τραγούδια καὶ παιχνίδια γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιά. Εἰκονογράφηση τῆς Λ. Μοντεσάντου. Ἀθήνα, 1950. ζ) Σ α ῖ ξ η π η ρ: Ὀθέλλος. Τραγωδία. Μετάφραση Κ λ. Κ α ρ θ α ῖ ο υ. Εἰσαγωγὴ Arthur Sewell. Ἐκδ. «Ἰκαρος». [Ἀθήνα, 1951]. η) S t r u e h e y L v t t o n: Ἡ Βασίλισσα Βικτωρία. Μετάφραση Ν ᾶ τ α ς Κ ο κ ὄ λ η. Ἐκδ. «Ἰκαρος». [Ἀθήνα, 1952]. θ) Τ α ξ ι ᾶ ρ χ η Ν τ ῖ ν ο υ: Δεύτερο σκαλοπάτι. Ποιήματα. Ἀθήνα, 1952. ι) Τ ρ ι α ν τ α φ υ λ λ ῖ δ η Μ α ν ὄ λ η: Ἡ σημερινὴ θέση τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος στὴν Ἑλλάδα. [Μελέτη]. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα». Τόμος ΙΓ', 1951.

Β!

Τ ᾶ Ν έ α Ἑ λ λ η ν ι κ ᾶ. Λογοτεχνικὸ περιοδικὸ Ἡρ. καὶ Ρ. Ἀποστολίδη. Τεύχη 1—7 (Ἰανουάριος—Ἰούλιος) * Ἐ π ο χ ῆ. Δίμηνη ἔκδοση Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τοῦ Βόλου. Τεύχη 1—2 (Γενάρης—Φλεβάρης, Μάρτης—Ἀπρίλης) * Κ ι β ω τ ὄ ς. Μηνιαῖον φυλλάδιον Ὀρθοδόξου διδασχῆς. Τεύχη 1—3 (Ἰανουάριος—Μάρτιος) * Μ ο ρ φ έ ς. Μηνιαῖο Περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης. Περίοδος Γ', Ἔτος ΣΤ', ἀρ. φ. 66—67 (Μάρτιος—Ἀπρίλιος 1952) * Σ υ μ π ὄ σ ι ο ν. Περιοδικὸ πνευματικῆς καλλιέργειας. Ὀργανο Βρετανικῆς Ἀκαδημίας Πατρῶν. Ἀνοιξη 1952. Ἀρ. φ. 4 * Κ ε ρ κ υ ρ ᾶ ῖ κ ᾶ Χ ρ ο ν ι κ ᾶ 1952. Ἐκδόται: Κώστας Δαφνῆς—Νίκος Καρύδης.

Σχέδιο της ζωγράφου Βιργινίας

Ο «ΠΡΟΣΠΕΡΟΣ» ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ, ΑΡ. 46) ΚΑΙ ΤΥΠΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΓΕΡΟΜΕΡΙΑΤΗ (ΚΑΛΟΧΑΙΡΕΤΟΥ, ΑΡ. 4—ΚΕΡΚΥΡΑ) ΣΕ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ